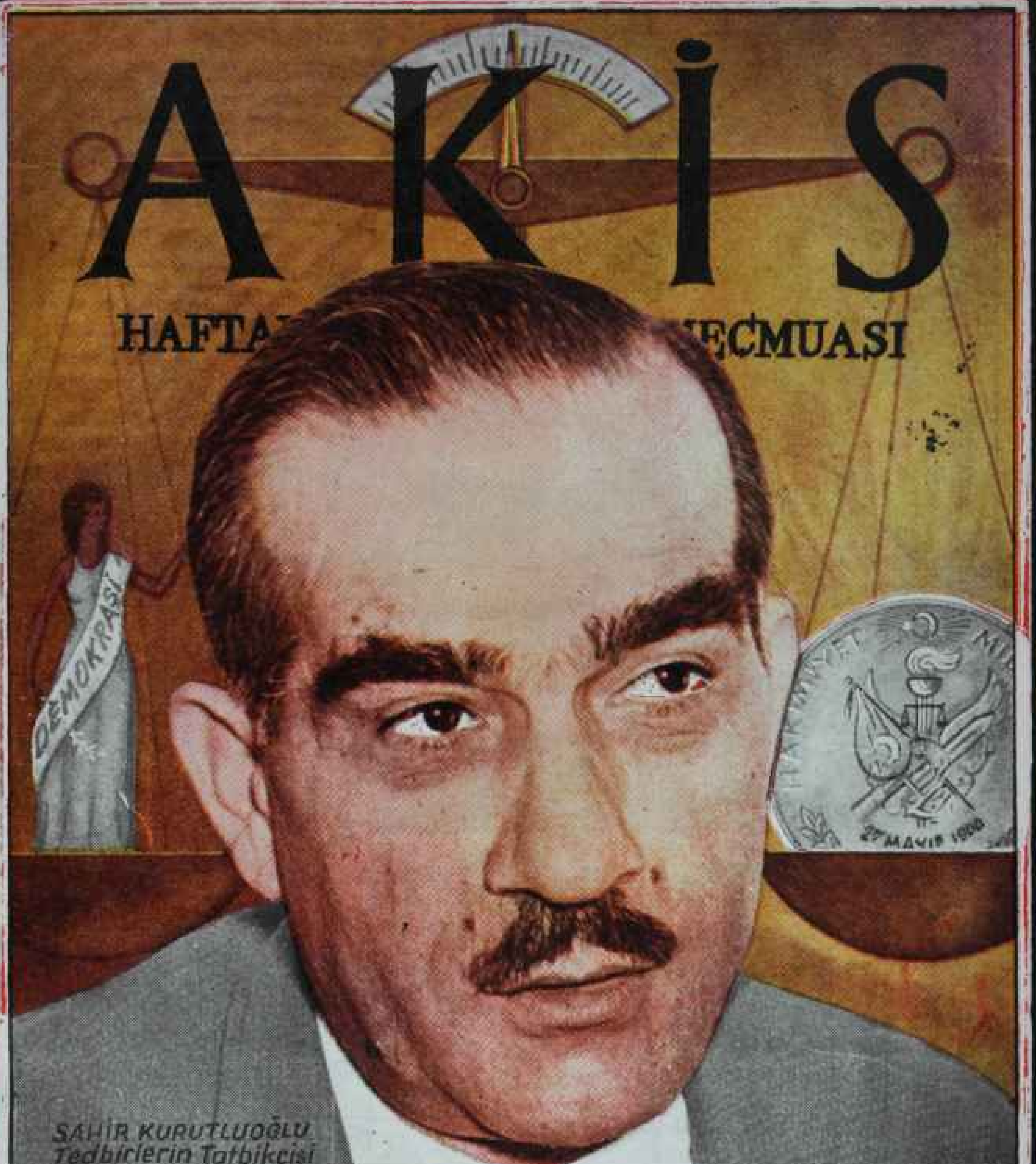
AKİS

HAFTA… …ECMUASI

SAHİR KURUTLUOĞLU
Tedbirlerin Tatbikçisi

BİR BÜYÜK YOLSUZLUĞUN BÜTÜN İÇ YÜZÜ

FİATI: 1 LİRA

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 8, Cilt: XXIII, Sayı: 402

Yazı İşleri :

Rüzgârlı Sokak No: 15
Tel: 11 89 92
P. K. 582 Ankara

İdare:

Rüzgârlı Sokak No: 15
Rüzgârlı Matbaa
Tel : 10 61 96

Başyazar

Metin Toker

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi *ve Müessese Müdürü*

Mübin TOKER

Yazı iŞlerini fiilen idare eden

Mesul YAzIişleri Müdürü

Kurtul ALTUĞ

Karikatür:

TURHAN

Fotoğraf :

Hüseyin EZER

Associated Press

Türk Haberler Ajansı

Klişe :

Doğan Klişe

Bu mecmua Basın Ahlâk yasasına uymayı taahhüt etmiştir

Abone şartları:

3 aylık (12 nüsha) : 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) : 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) 40.00 lira

İlân şartları:

Santimi: 20 lira
8 renkli arka kapak : 1.600 TL.

İlân işleri:

Telefon : 10 61 96

Dizildiği yer :

Rüzgârlı Matbaa

Basıldığı yer:

Milli Eğitim Basımevi

FİYATI: 1 LİRA

Basıldığı tarih: 11-3-1962

Kapak Resmimiz

Sahir Kurutluoğlu

Direksiyonda

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Bu haftanın başında her şey gösteriyordu ki, Türkiyede hakikaten yeni bir devre başlamaktadır. Askeri ihtilaller devrinin kapandığı anlaşılmaktadır ve başta Başbakan İsmet İnönü, Hükümet kollarım sıvamaya hazırlanmaktadır. Yeni devirin neticesi, kokarımızı sıvadığımızda göstereceğimiz başarı derecesiyle alâkalı olacaktır.

AKİS bu hafta, üzerinde büyük dikkatle durulacak iki "çalışma örneği"nin bütün tafsilâtını tam bir hikâye havası içinde vermektedir. Hikâyenin ikisi de, bir bakıma "yolsuzluk" adıyla anılmaktadır. Zira her iki halde de, devletin büyük zarara sokulduğu görülmekte. Ancak, gene her iki halde görülen bu zararlara menfaat kaygısına kapılınmaksızın, hatta bir tanesinde -gemi işinde- tam aksine, en iyi niyetler, en halis düşüncelerle yol açıldığıdır. "Ucuz etin yahnisi yavan olur" sözü bizim bir kendi sözümüzken, bu yandan kırtasi mecburiyetler, diğer taraftan on yıl süren bir vurgunculuk devrinin aşırılıkları ve ölçüsüzlükleri devlet işlerinde bir kaç kuruş kazanılacak diye milyonların heba olmasına sebebiyet vermektedir.

AKİS, eski Ticaret Bakanı Mehmet Baydur ile alâkalı bir Meclis Tahkikatının açılmasına karar verilince bu İşi dört başı mamur şekilde okuyucularına duyurmak zaruretini hissetti. Doğrusu istenilirse, meselenin ne olduğu hemen herkes tarafından kulaktan dolma bilinmektedir ve Bonn Büyük Elçisinin geri alınmasına yol açan iş -zira Baydur hakkında Meclis tahkikat açıldığına göre elçilik sıfatı üzerinden alınacaktır- çok tarafıyla meçhuldür. Ama, hikâyenin asıl alâka çekici tarafı hadisenin gelişme tarzı, ta M.B.K. İdaresi devrinden başlayan ihbar ve soruşturma faslı, bunun tahrikçileri ve savunucuları, Basında ortaya atılması, işe adı karışan şahsiyetler ve bahis konusu firma ile onun sahibinin' hüviyetidir. Bir AKİS ekibi başkentte çeşitli kimselerle temas ederek işin esrarını polis hafiyeliğini andıran bir çalışma sonunda aydınlığa çıkardı.

Okuyucularımız, YURTTA OLUP BİTENLER kısmımızdaki bu "Meclis" başlıklı yazıda tamamiyle tarafsız bir hava bulacaklardır. AKİS hiç bir hüküm vermemekte, sadece hadiseleri gözler önüne sermektedir. Hükmü herkes, kendi vicdanında ve tabii yazıyı değerlendirmek suretiyle verecektir,

AKİS'in bu hafta, bütün tafsilatıyla ele aldığı ikinci "tipik mesele" İstanbulluları, bilhassa İstanbulun"karşı kıyı" sakinlerini birinci derecede alâkadar etmektedir. Bu kış kıyamette halk, iskelelerde vapur beklerken, vapurlar da havuzlarda beklemektedirler. Şehir Hatlarına ait bir çok gemi kızaktadır ve sadece bir kaç günlük seferden sonra bozulmuşlardır] Böyle bir skandal hiç bir yerde görülmemiştir. DENİZCİLİK kısmımızda yer alan yazıda, belirtildiği gibi, en iyi niyetlerle ve bir takım nüfuz tacirleriyle uğraşılarak girişilmiş bir işte varılan bu hazin netice ne kadar esef uyandırma yeridir. Ama uyanan esef, yaz kış azap çeken İstanbulun "karşı kıyı" sâkinlerinin dertlerine bir deva teşkil etmemektedir. Bir devrin hükümetinde şaibeli iki zıt cereyan olunca, devletin iyi niyet sahiplerinin elindeki mekanizmasının nasıl şaşkın hale geldiğini bu vakadan daha iyi hiç bir şey gösteremez.

Ankarada bir AKİS ekibi "Baydur Hâdisesi"ni incelerken İstanbuldaki AKİS temsilcisi "Gemi Hâdisesi'nin peşine düştü ve işi aynı başarıyla çıkardı. "Siparişler" başlığım taşıyan yazıdan elde edilecek ders, bu çeşit ihalelerde en ucuzdan ziyade en muvafık üzerinde durmak gerektiğidir. Ancak bu tarz hareket, kendine güvenen ve hakkında laf bulunmayan hükümetlerin, iktidarların girişebilecekleri bir lükstür. İnsan, "Siparişler" yazısını okuduğunda o gemilerin siparişi gibi bir işin nasıl olup ta tezgâha konulabildiğini ve bir koca devletin böylesine çürük mallara neden avuç dolum döviz ödediğini kendi kendine hayretle sormaktadır.

"Gemi Hadisesi" de, tam tarafsız bir hava içinde hikâye edilmektedir. Zaten onda bir kasti yolsuzluk, hususi menfaat endişesi kokusu hiç hissedilmemektedir. Ama onda da bir takım günahkârların, daha doğrusu günahkârlıkların mevcudiyeti kendini hissettirmektedir. Tıpkı "Baydur Hâdisesinde olduğu gibi o konuda da okuyucularımız hükümlerini bizzat vereceklerdir.

Saygılarımızla AKİS

Cilt: XXIII, Sayı: 402

A K İ S

12 MART 1962

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

YURTTA OLUP BİTENLER

İsmet İnönü Devlet Plânlama Teşkilâtı toplantı salonunda konuşuyor
Alaturka bir toplumda alafranga bir çaba

Millet

Lütfen, iş başına!

Bugün başladığımız haftanın ilk günlerinden itibaren Başbakan İsmet İnönüyü, Başbakanlığın henüz buram buram politika kokan odalarından ziyade Devlet Plânlama Dairesinin yeni, taze havalı binasında, en faal olması gereken -ama bir türlü olmayan - Bayındırlık Bakanlığının plân ve proje dolu salonlarında, Maliye Bakanlığının kırtasiyeciliği defetmek içim pencerelerini açması icap eden dairelerinde çalışır görmek hiç kimseyi şaşırtmamalıdır. Hükümet Başkanının Bütçe konuşmalarını kaparken yaptığı konuşmanın ve Bayram Gazetesine verdiği demeçin tek mânası budur. Tabii eğer İnönü, o demecinde belirttiği gibi, kendini aldatmadan ve vatandaşlarını aldatmaktan sakınarak konuşmuşsa. Aksi halde, kısır politika çekişmelerinin millet hayatımıza hakim kalmasını tevekkülle beklemekten ve bizi bu çemberin dışına çıkaracak bir teşebbüsü hasretle arzulamaktan başka yapacak bir şey kalmayacaktır.

Dünyada ve Türkiyede, bütün aklı başında gazetelerin, çevrelerin, insanların İnönüye ve hükümetine, dolayısıyla da Demokrasiye tanıdıkları "Büyük Şans" budur.

İktidar kendisini memleketin ihtiyacını teşkil eden bu işlere verdiğinde bütün politika dırdırının bir anda ve kökünden kesileceğini sanmak hayaldir. İki aşırı uçtaki gazeteler, hele bunların şimdi yanyana gelmiş olan iki tanesinin teşkil ettiği cephe -frenkler boşuna "iki uç birleşir" dememişler- çocukça tahriklerine, büyük saflığa lüzum gösteren ayartma teşebbüslerine, beyaza siyah, siyaha beyaz deme âdetlerine devam edeceklerdir. Bütün manşetler de hemen değişmeyecektir. Zaman zaman, Hükümetin icraatından fazla politikacıların feryatları birinci plânı işgal edecektir. Ama onlar mahalli kaldıkça ve öteki, asıl gayret memleket sathına yayıldıkça, sinirlenip hatalı adımlarla fesat kazanına odun temin edilmedikçe umumî efkârın gerçek arzusu ve temayülü bunların hepsinin hakkından gelecektir.

Doğrunun en sonda zafer kazanmadığı, suniliğin ve kötü maksadın alâkasızlık zehiriyle devrilip kalmadığı şimdiye kadar hiç görülmemiştir. Bütün mesele, iş başında olanların sinirlerini yaygaracılara kaptırmamalarından ve bir memleketin iyi niyetli, ülkücü, vatansever evlâtlarını kendi yanlarından kaçırıp karşı cepheye ümit bağlatmamalarından ibarettir. Eğer yakın geçmişe şöylece bir göz atılırsa bunun bir çok misalini görmek kabildir. Başarı kolay zannedilip te hüsrana uğranıldı mı, asap hemen bozuluyor. Herkesin sinirinin çelikten olmasına elbette ki imkân yoktur. Çare, başarının kolay olmadığını peşinen kabul edip yola öyle çıkmak, inanılan yolda kalındığı süre de yükseltilecek seslere kulakları tıkamaktır.

Böyle hallerde ağır işiten bir kulak, avantajların en büyüğüdür.

Unutmamak lâzımdır ki şu anda, bazı kimselerin sevdikleri tâbirle gerçekten "var olmak, ya da yok olmak" davamız, bir çemberi kırmakta göstereceğimiz başarıya bağlıdır.

T. B. M. M.

Göz yaşına bakmadan

"Bayramın birinci günü, Tabii Senatör Fikret Kuytağın telefonu çaldığında bu eski M.B.K. üyesi ve Komitenin İktisat Komisyonu Başkam tellerin öteki tarafında bayram tebrikini telefonla geçiştirmek isteyen bir başka dostun bulunduğunu sanarak ahizeyi eline aldı. Bir bakıma yanılmamıştı Telefon eden, M.B.K. İda-

Demokrasi ve Devrimler

Metin TOKER

Ne kadar güzel bir Ramazanı geride bırakmış olduğumuzun farkında mısınız? Taşkınlığı değil, sadece ulviliği ve huşuu bulunan bir Ramazan.. Her isteyen ibadetini yaptı, orucunu tuttu, sevap kazanmayı arzulayan kazandı, iftarını radyolarda okunan ezanla etti, Kurandan âyetler dinledi, gene radyoda zaman zaman mevlit kıraat edildi, camiler doldu, vaızlar verildi. Gazeteler meşreplerine göre ve bir ölçü içinde dinimizin mübarek ayıyla ilgilendiler, sütunlar ayırdılar. Böylece Ramazan geldi ve geçti.

1959 Ramazanını, Menderesin Londra uçak kazasından kurtulmasını takiben yaşadığımız o ayı hatırlıyor musunuz? Bir avuç yobazın o taşkınlıklar mı, şirretlik ve şımarıklığını, bütün bir memleketin hayatına hakim olma gayetini, herkesi kendi istikametlerinde boyun eğmeye mecbur etme heveslerini? Bunda muvaffak olduklarını söylemek mübalâğa değildir. O Ramazan top atılmadan sokakta sigara içmek, akşamları demlenmeye kalkışmak öğle vakti yemek yemek adeta bir cesaret meselesi haline gelmiş ve bir anda İstanbul dahil hemen bütün şehirlerimiz bir Mekke, ya da Medine manzarası almıştı. Oruç tutmayanlara tecavüzler başlamıştı ve yer yer lokantalar öğle yemeklerini vermez, veremez haldeydiler. Bir koyu karanlık memlekete çökmüştü ve radyolardan her akşam saatler ve saatler canhıraş feryatlardan, iktidar partisinin ve başının ebediyen, iki dünyada payidar kalmaısı için bol sesli dualardan, D. P. nin şu veya bu ocağı tarafından okutturulan mevlitlerden geçilmez olmuştu. Arap harfleriyle tedrisat hiç bir zaman o Ramazandaki aleniliğe kavuşmamış, hiç bir zaman caddelerde o Ramazanda olduğu kadar çarşaflı, takkeli, hattâ peçeli insanlar görülmemiş, teşbihler ellere o derece bol miktarda alınmamış ve ahret işi dünya işine öylesine hakim olmamıştır.

1959 Ramazanından onbeş ay sonra, ebediyen payidar olmak bir yana, devrin iktidar partisi ve başı hayatımızdan kaybolup gittiler.

Türk toplumunun temelinde Atatürk devrimlerinin bulunduğuna ve o devrimlerin orada kalması lüzumuna inananlar demokratik rejime karşı şüphheciliklerini bu halkaya bağlıyorlar. Çok partili hayata geçişimizden bu yana taviz devrine girildiğini söylüyorlar ve bugünkü demokrasimizi, tabiatı icabı olarak devrimlerimizin korunmasına yeterli olmamakla suçluyorlar. Bir defa kendilerini buna inandırdıktan sonra da başka temayüllerin peşine kapılmaktan kendilerini kurtaramıyorlar ve bazen heyecanları arasında ne dediklerinin dahi farkına varmaksızın her türlü felâketin tohumu olabilecek sistemlerin şampiyonu kesiliyorlar. Rüyalarında görseler hayra yormayacakları tiplerle omuzomuza, demokrasiyi elde balta, zedelemeye çalışıyorlar da çalışıyorlar..

Bu, davranış, uzaktan bakıldığında, bir imanın neticesi gibi görülebilir. Aslında, bir inanç buhranının neticesidir. Demokrasiyi, devrimleri korumaya yeterli saymadıkları için istemeyenler bu devrimlerin sağlamlığına, devamlılığına ve hayatımızda sarsılmaz bir mevki işgal ettiğine, toplumumuzun kanuni değil, sosyal temeli olduğuna yüreklerinden inanmamaktadırlar, inanamamaktadırlar. Bu yüzden gördükleri her sarsıntı, her istismar, her geri adım teşebbüsü kendilerini üzmekte, ümitsizliğe düşürmektedir. Halbuki, bütün hâdiseler göstermiştir ki devrimler payandasız ayakta kalacak sağlamlıktadır Ve onları, hatta bir koca iktidara karşı her şey pahasına koruyacak nesiller yetişmiştir. Üç yıl arayla gelen iki Ramazan arasındaki fark bunun en ibret verici delilidir.

Eğer Türk toplumu, Atatürk devrimlerinin kilit taşı mesabesindeki laisizmi benimsememiş olsaydı veya Demokrasi, mutlaka geriliğe taviz verme manasına gelseydi son Ramazanın o Ramazandan farklı geçmesi için sebep bulunmazdı. Zira ortada, o zaman yapılanları bugün yasaklıyan bir yeni kanun mevcut değildir. Bir yeni tedbire gidilmemiştir. Demokrasiye geçilirken konulması şimdi istenilen bir takım kayıtlar konulmamıştır. Ama, İktidar farklı bir zihniyet taşımaktadır. Mesele buradadır.

Bizim toplumumuz kadar sarsıntı geçirmiş bir toplumda hiç tortu bulunmasın, buna imkân yoktur. Asırların yadigârı olan bu tortu, zaman zaman suyun yüzüne çıkmaya mutlaka çalışacak, şansını deneyecektir. Eğer iktidardan yüz bulmazsa, Türk toplumunda Atatürk devrimleri aleyhinde bir kıpırdanışın başarı kazanması asla mümkün değildir. Eğer o tortunun mevcudiyeti ve kıpırdanışı bizi her şeyden bezdirirse, bunu normal karşılama gücünü yüreklerimizde duyamazsak, paniğe kapılıp bindiğimiz dalı kesersek gâvura kızıp oruç bozan adamın durumuna düşeriz.

Serinkanlılıkla ve sakin düşünmek lâzımdır. Daha bir kaç yıl evvel, o müreffeh ve ileri Batı Almanyada, medeniyetin en ileri seviyesine ulaşmış o toplulukta bir "Naziliğe Dönüş" dalgalanması baş göstermedi mi? Sinagogların kapısına çizilen gamalı haçlarla başlayan bir hareket az zamanda kampanya halini alıp bütün memlekete yayılmadı mı? İş, orada burada yahudileri tehdit etmeye, hatta dövmeye kadar götürülmedi mi? Daha tehlikelisi, bu cereyana sempati besleyen tesirli çevreler su yüzünde hemen belirmedi mi? Düşününüz bu, Almanyada oldu ve nazizm Almanyaya sadece oniki yıl hakim kalmıştır. Ama iktidar, karşı vaziyet alır almaz, dönüşü alenen takbih eder etmez tohumlar, filizlenmeden tekrar toprak altına çekildiler. Bu, Almanyada nazizmin hâlâ başlıca hakim olduğunun mu delilidir, yoksa mevcudiyeti normal bir cereyanın demokratik sistem içkide bir zorlama teşebbüsünden mi ibarettir? İhtimallerden birincisine inanmak için fazla karamsar olmak gerekmektedir. Doğru olan İkinci ihtimaldir ve demokratik sistem, iktidarın bir kötü İktidar olmaması sayesinde tehlikenin pek âlâ üstesinden gelmiştir.

Eğer iktidarların kusurlarım sistemlerin kusura sayacak derecede meseleleri basite irca edersek, kime hangi sistemi beğendirebiliriz ki?

resi devrinin Ticaret Bakanı Mehmet Baydurdu ve Fikret Kuytağın bayramını tebrik ediyordu. Ama konuşma, o fasılla kapanmadı. İkinci Cumhuriyetin ilk Bonn Büyük Elçisi kısa bayram tebrikinden sonra şöyle devam etti:

"— Size kırgınım.. Meclîste konuşurken o zamanki tahkikat için neden Özel Tahkikat dediniz?. Bu, adeta işe önem verilmemiş olduğu hissini uyandırdı.

Eski dostun serzenişine Tabii Senatör şu cevabı verdi:

"— İyi **ama,** doğrusu oydu. Biz resmî bir muamele yapmadık ki.. Ortada dolaşan söylentiler üzerine bir tahkikata giriştik. Bunun resmî bir tarafı yoktu. Sonra, orada ben beş

Mehmet Baydur
Okkanın altı ve üstü

arkadaş adına konuşuyordum. Bu benim kendi fikrim de sayılmaz."

Bu sözlerden sonra telefonun iki ucundakiler, saat 15.30 da buluşmak üzere sözleştiler, birbirlerinin tekrar bayramlarını kutlayarak, reseptörleri yerlerine koydular.

Kuytak bir kaç gün evvel Mecliste, Baydur hakkında tahkikat açılmasıyla ilgili müzakereler sırasında kürsüye çıkmış ve meseleyi en iyi bilenlerden biri sıfatıyla durumu izah etmişti. Kuytağın kürsüden söylediklerine bakılırsa, **M.B.K.** nin O sırada yaptığı tahkikat özeldi. Eski M.B.K. üyesi pek de yanlış söylemiyordu. Bir ihtilâl rejimi içinde böyle bir mesele kapalı kapılar ardında ele alınır, kapalı kapılar ardında karara bağlanır ve kovuşturma ancak adlî kovuşturma **haline** inkılâp edince açığa vurulurdu. Nitekim öyle olmuştu. Kuytağın söylemek istediği de buydu.

O gün Kuytağın kürsüden bunları söylediği sırada, Meclisin **yan** taraftaki balkonlarından birinde müzakereleri takip eden Baydura dikkat edenler eski Ticaret Bakanının bir şeyi beklediğini, bunun ortaya çıkmasını ziyadesiyle arzuladığını hareketlerinden anladılar. Nihayet Bonn Büyük Elçisi, Başkanlık tarafından bizzat kendisinin Meclis başkanlığına gönderdiği ve tahkikat açılmasını talep eden telgrafı okununca rahatladı. Hele telgraf Meclis Genel Kurulu üyelerinin büyük bîr çoğunluğu tarafından tezahürata ve alkışa **yol** açınca Mehmet Baydurun keyfine diyecek yoktu.

Halbuki aynı **üyeler** bir evvelki müzakerede, Mehmet Baydurun tahkikat açılması aleyhinde vaziyet almasını ayıplamışlar ve bu tahkikatın bizzat kendisi tarafından istenmesi gerektiğini belirtmişlerdi. Eski Ticaret Bakanı şimdi bu arzuyu yerine getiriyordu. **Ama** taktik, beklenilen neticeyi vermedi. Senato ve Meclisten müteşekkil T.B.M.M. o gün "Bak, adam kendine güveniyor ki tahkikattan kaçmıyor. Tahkikat açmamıza lüzum yok" deyip bir A.P. milletvekili tarafından getirilen Meclis Tahkikatı teklifini reddedecek yerde "Eh, madem ki tahkikatı kendisi de istiyor, açalım" diye teklifi kabul etti.

Mehmet Bayduru oylamadan sonra görenler, karşılarında pek, hayatından memnun bir adam bulmadılar. Eski Ticaret Bakanı, aleyhindeki ithamlar ispat olunmasa dahi, İhtilâl sonrasında kendisini tayin ettirttiği -tayini seçimlerden önce yapılmıştır- gözde Bonn Büyük Elçiliğinden Olduğunu pek âlâ anlıyordu.

Nitekim, bu satırların yazıldığı sırada Dışişleri bakanlığı, hakkında Meclis Tahkikatı açılmış bir zatın Türkiye Cumhuriyetini bir yabancı devlet nezdinde temsil edemeyeceğini anlayarak Mehmet Bayduru resmen geri almaya hazırlanıyordu.

Bir madalyonun iki yüzü

Eski Ticaret Bakanı hakkındaki **karar** Mecliste, çeşitli grupların değişik tavır takınmaları suretiyle alındı. C.H.P. işin **bir** başından ötekine sessiz, hareketsiz ve müstenkif kaldı. C.K.M.P. de etliye sütlüye karışmadı. Y.T.P. daha ziyade pasif davrandı. **Asıl** hareket, A.P. de oldu.

Parti olarak A.P. iki cami arasındaki beynamaz durumuna düştü. **Bir** M.B.K. İdaresi Bakanı aleyhinde, hem de suiistimal ve menfaat temini ithamıyla Meclis Tahkikatı açılması partiden çok kimseyi sevindiriyordu. Bunlar, göğüslerini kanat yaptıkları eski devre hücum edenlere "Ne olmuş? Bak, onların yerine gelenlere!" diyebileceklerdi. Ancak, Mehmet Baydurla birlikte suçlandırılan firma Transtürk'tü.

Transtürk, hiç şüphesiz yaman bir iş adamı olan Fuat Sürenin idaresizdedir. Fuat Süren, İstanbulun en meşhur dişçilerinden Sürenyanın oğludur. Transtürk, D.P. devrinde Görülmemiş Kalkınma ile gelişen firmalar arasındadır ve belki de bunların birincisidir. Fuat Sürenin bir, hattâ bir kaç düşük Bakanla yakın alâkası **hiç** kimsenin meçhulü değildir. Transtürk daima yardım ve kolaylığa maz-

Turan Çakım
İğne kendine batınca...

har olmuş, en iyi partileri ele geçirmiş, bir çok subaşını başarıyla kullanmış, bir manasıyla "iş adamlığı" nın icaplarını **yerine** mükemmelen getirmiş ve daha iyisi, her devire uymayı da bilmiştir. İhtilâlden hemen sonra adı ortaya atılan Transtürk vartayı başarıyla ve kazasız belâsız atlatmıştır. Fuat Süren bir süre yabancı diyarlarda "işleriyle meşgul olduktan sonra" Türkiyeye dönmüştür. **M.B.K.** İdaresi Bakanı Mehmet Baydurla iştirak halinde olduğu iddia edilen bu firmadan ve sahibinden, A. P. de, kuruluş halindeyken müzaheret bulmuştur. Anlaşılmaktadır ki siyasi hayatın bütün dalgalanmaları, **her iyi** vatandaş gibi Fuat Süreni de yakından ilgilendirmektedir.

Bu hissi sebepler, A.P. liler üzerinde iki çeşitten tesir icra etti. Ancak A.P. parti olarak bir müdahalede bulunmadı. Şahıslar, müzakereler boyunca kendi adlarına konuştular ve tartışma daha ziyade onlar arasında geçti. Nihayet, Meclis Tahkikatı kararı çoğunlukla alındı.

Bunda en büyük rolü, ortada bir. yolsuzluğun bulunup bulunmadığının şüpheli olmasına mukabil hadisedeki davranışların hiç bir asalet taşımaması oynadı. İş, bir baştan ötekine bit "Küçüklükler Komedyası"dır.

Dile düşen Bakan

İhtilâl Hükümetinin Ticaret Bakanlarından Mehmet Baydurun dillere düşmesi, İhtilâlin üzerinden bir yıl geçtikten sonra oldu.

1961 yılı Haziranının sıcak günlerinden biriydi. Meclisin şahane koridorlarında gözlüklü, ürkek bakışlı, iyi giyinmiş bir adam yürüyor ve, M.B.K. üyelerinden ikisini arıyordu. Aradıkları Sami Küçük ile Suphi Gürsoytraktı. İyi giyinmiş ürkek bakışlı zat, Turhan Çakımdı ve Dış Ticaret Başkan Yardımcılığından o sıralarda uzaklaştırılmıştı. Derdini iki M.B.K. üyesine anlatacak ve Ticaret Bakanının görevini kötüye kullandığını ihbar edecekti. İddiasına göre kendisi görevinden, Bakan tarafından, sırf bazı meselelere ayak koyduğu için atılmıştı. Ama atılmadan önce bu meseleleri ihbarı da hiç düşünmemişti.

Kâmil Karavelioğlu

Tahkikat hâkimi

Kulağa Küpe

Adam kalmadı more !

Nihal Adsız oğluna mektup yazmış:

4 Mayıs 1941

"Yağmur oğlum,

Bugün tam bir buçuk yaşındasın. Vasiyetnameyi bitirdim, kapatıyorum. Sana bir da resmimi yadigâr olarak bıtakıyorum. Öğütlerimi tut. İyi bir Türk ol. Komünizm bize düşman bir memlekettir. Bunu iyi belle. Yahudiler bütün milletlerin gizli düşmanıdır. Ruslar, Çinliler, Acemler, Yunanlılar tarihî düşmanlarımızdır. Bulgarlar, Almanlar, İtalyanlar, İngilizler, Fransızlar, Araplar, Sırplar, Hırvatlar, İspanyollar, Portekizler, Rumenler yeni düşmanlarımızdır. Japonlar, Afganlılar, Amerikalılar yarınki düşmanlarımızdır. Ermeniler, Kürtler, Zazalar, Çerkezler, Abazalar, Boşnaklar, Arnavutlar, Gürcüler, Çeçenler, Çingeneler içeriki düşmanlarımızdır.

Bu kadar çok düşman var. Çarpışmak için iyi hazırlan. Tanrı yardımcm olsun

Atsız..."

Ayol, bu kadar teferruata ne lüzum vardı?

Desene, be adam: "Türk milletinin asıl düşmanı baban tipi aklıevvellerdir!"

O gün, Küçük ve Gürsoytrakı makamlarında ziyaret eden Çakım başlıca dört yolsuzluk üzerinde durdu. Birinci mesele, fındık ihracında yapılan kayırmaydı. İkinci mesele, Bakanın pamuk İhracı konusundaki yolsuzluk hareketiydi. Üçüncüsü bir şeker meselesiydi ki bunda artık tereddüde mahal yoktu, Bakan ne yaptığını biliyor ve kasten taraf tutuyordu. Dördüncüsü de bir arpa yolsuzluğuydu. Toprak Mahsulleri Ofisinin elinde bulunan arpalar türlü şekillerde bir firmaya menfaat sağlamak için memleket zararına ihraç edilmek üzere bulunuyordu. Her dört meselede de kayırılan Transtürk veya onun bir iştirakiydi.

İki kurmay subay, Çakımı dinlediler. Sonra getirdiği belgeleri incelediler. Bir iki dakika konuştuktan sonra da kendisine Ur tavsiyede bulundular : Bütün bu söylediklerini, M.B.K. nin İktisat Komisyonuna yasak olarak, bildirmesi..

Çakım, fazla vakit kaybetmedi. Gürsoytrak ve Küçüğü ziyaretinden iki gün sonra, 10 Haziran 1961 de M.B.K. nin Fikret Kuytak, Rafet Aksoyoğlu, Kâmil Karavelioğlu, Suphi Karaman ve Şükran Özkayadan müteşekkil İktisat Komisyonuna yazılı bir müracaatta bulundu. Böylece iş resmiyete intikal etmiş oluyordu.

Ne var ki o tarihler hakikaten bir hayli karışık, bir hayli cimcimeli günlerdi. Madanoğlu M.B.K. den istifa etmiş, Anayasa ve seçim hazırlıkları ilerlemişti Ama ne olursa olsun, ciddi görünen İhbarı kaale alıp bir tahkikat açmak ve sonuca bağlamak gerekiyordu. .

Tahkikat başlıyor

Komisyonun Ticaret Bakanlığıyla ilgili üyesi Kâmil Karavelioğlu, tahkikatın ön safhasını üzerine aldı. Kurmayların taktiğiyle evvelâ ihbarı yapanın üzerinde durdu. Bu sırada son derece enteresan bîr olay cereyan etti. Fındık ihracıyla meşgul olan bir zat, Karavelioğluya gelerek Çakım hakkında bazı şeyler anlattı.

Hüseyin Gürsoy adında, Eminönü yağ iskelesinde yazıhanesi olan ve fındık ihracıyla meşgul bir tüccarın bir tahsis için başkente yolu düşmüştü. İşini yaptıramadığı içinde, M.B.K.

Fikret Kuytak

Söz ve öz

üyelerinden birine derdini dökmek üzere soluğu Mecliste almıştı. Ayağa gelmiş bu fırsatı Karavelioğlu kaçırmadı. Hüseyin Gürsoyu, derdini dinlemek üzere yanına aldı. Konuşmayı, bir iki subay daha dinledi. Gürsoy bir yığın olay anlattıktan sonra sonucu şöyle bağladı:

"— Biz Turhan beyi razı edemezsek, bir şey yapamıyoruz. Bütün tahsisler devamlı olarak bilinen ve değişmiyen firmalara veriliyor. Bunun içyüzünü anlıyamadık efendini..."

Sinek mide bulundırmaktan geri kalmadı. Zaten, memleket menfaatinin haleldar olmasına gönlü ancak, kendisi vazifesinden uzaklaştırıldığında razı olmamaya başlayan muhbirin durumu şüphe uyandırmamış değildir. Hareket, bir intikam alma arzusunun neticesi olabilirdi Ana Çakımın davranışının moral kıymetini değil, yaptığı ihbarların sıhhat derecesini de ğeri endirmekle kendini görevli addeden Karavelioğlu ve M. B. K. İktisat Komisyonu işin o tarafı üzerinde durdu. İhbarlar, davranıştan çok daha ciddi bir mahiyet taşıyordu.

Bakanlıkların Hususiyeti

Bizde öyle Bakanlıklar vardır ki, adeta eşyanın tabiatı icabı, Bakan adeta bir Sherlock Holmes dikkat ve tetikliğinde olmak zorundadır. Bu Bakanlıkların başında, Ticaret Bakanlığı gelir. Nasıl her vergi mükellefi bir ucundan az vergi ödeme gayreti içindeyse, bizde ve her yerde iş adamı bir ucundan fazla kazanmak hevesindedir. Bunu sağlamak için de, içinden fil geçirmeyeceği iğne deliği yoktur. Mesele, evvelâ böyle bir nizamı kurdurtup "avanta"yı kaide, dürüstlüğü istisna halime getirmemek, sonra da esas kaideyi bozup istisna haline gelmek isteyenlere karşı ciddi barajlar kurmaktır.

Türk toplumunda, balığın baştan koktuğu ve bütün hususiyetlerin piramidin tepesinden aşağıya doğru yayıldığı bir gerçektir. Bu memlekette ne zaman iktidarın başı hafif davranmışsa, bütün devlet mekanizması bir anda ciddiyetten uzaklaşmıştır. İktidarın başı, ziyadesiyle müsamahalı oldu mu, bütün iplerin ucu kaçmıştır. İktidarın başı dürüstlük, devlet malının deniz olmadığı prensibine bağlı kalmadı mı vurgunculuk ve nüfuz ticareti alabildiğine genişlemiştir. "İktidar" kelimesini, yerine göre "Bakanlık", "Umum Müdürlük", "Müdürlük" haline kolaylıkla getirebilirsiniz. Bizde herkes, baştaki adama bakar ve onun tutumu müessesenin miyarı haline gelir.

İhtimal ki bu bizim, şahsiyetlerimizi şahsiyetlere uydurmaktaki meharetimizin tabii bir neticesidir.

Bütün "baş"ların kulaklarına küpe ola!

İddiaların esası

Çakım, Bayduru ilk olarak fındık lisanslarının verilmesiyle ilgili bir konuda itham etmektedir. İddiaya göre, Transtürk Bakan tarafından oldum olası himaye edilmektedir. 1960 yılı Kasım ayı ortalarında Çekoslovakyaya fındık ihracının durdurulmasına karar verilmiştir. Nitekim Çekoslovakyanın fındık taleplerinin hepsi reddedilmiştir. Ancak S0 Aralık tarihinde Bakan Çakımı çağırıp Çekoslovakyaya 75 ton fındık ihracı için gerekli lisansın verilmesini söylemiştir. Çakımın -kendi ifadesine göre- bütün direnmelerine rağmen Bakan ve Müsteşar lisansın verilmesinde ısrar etmişlerdir. Böylece Metal firmasına 344 saydı ve 10 Şubat 1961 tarihli lisans verilmiştir. Metal firması Transtürkün diğer bir ihracat bürosudur. Böylece Bakanın bu firmayı himaye ettiği gerçeği ortaya çıkmaktadır.

Çakımın, Baydur hakkında ortaya attığı ikinci iddia bir pamuk meselesiyle ilgilidir. O sıralarda pamuk rekoltemizin son derece düşük olması hasebiyle anlaşmalı memleketlere sadece ikiyüzer ton pamuk ihraç etmekligimiz konusunda prensip kararma varılmış bulunuluyordu. Çakımın ifadesine göre 1 Ocak 1961 ilâ 1 Mart 1961 devresi içinde bu memleketlere seyyanen ikiyüzer ton pamuk ihracı için tahsis yapılmıştır. Ancak Mart ayının sonlarına doğru Bakan Çakımı çağırarak Transeksport firmasının Polonya için bir talebi olduğunu ve bu talebin yerine getirilip getirilmediğini sormuştur. Durum kendisine izah edildiği halde Bakan ısrar etmiş ve Folonyaya Transeksport firmasıyla A. Lefont firması aracılığıyla ikiyüzer ton daha pamuk ihracını uygun görmüştür. Transeksport da, Transtürkün bir dalıdır.

Çakımın son derece ilgi çekici bir başka iddiası şekerle alâkalıdır.

Mart ayının başında İran, 70 bin ton şeker almak için bir ihale yapacaktı. İşin muhtelif talipleri mevcuttu. Bu arada Türkiye de ihaleye iştirak edecekti. Tam bu sırada Transtürkün Fransadaki muhabiri Eligolt firması Yugoslavya kliringinden geçmek üzere Türkiyeden şeker istemiştir. Bu, Çakım tarafından, istişareye lüzum görülmeden reddedilmiştir. Çakıma göre bu işleme başvurulmasının tek sebebi şudur: Bu firma, kliringden faydalanıp serbest dolar farkından istifadeyi düşünüyor ve Türkiyeden alacağı şekerle Türkiye karşısına İrandaki ihalede rakip olarak çıkmayı tasarlıyordu. İhale İ.O. A. ihalesiydi ve demirperde memleketlerinden sadece Yugoslavya buna iştirak edebilirdi. Böylece Şeker Şirketinin daha evvel anlaşmaya vardığı Fransız firmalarından "Sucreset Denrees" firmasıyla diğer firma karşı karşıya ve her ikisi de Türkiyenin şekerini satma durumunda kalacaklar, neticede ihalede kaybedilecek her dolar memleketin menfaatlerini haleldar edecekti.

Çakıma göre Baydurla arasında büyük bir tartışma olmuştur. Çakım, Eligolt firmasının İhaleye katılmasındaki mahzurları anlatmıştır. O sırada bu ısrarı, toplantıda bulunanları bir hayli meraka düşürmüştür. Neticede İranda yapılan ihale, Şeker Şirketinin komisyoncusu olan Fransız firmasının üzerinde kalmıştır ve olay kapanmıştır.

Çakım, bu hâdiseden sonra Bakanın kendisini çağırarak artık bir arada çalışamıyacağını ifade ettiğini ve İzmir Mıntaka Ticaret Müdürlüğüne tâyin edileceğini bildirdiğini söylemektedir.

... ve Arpa meselesi

Çakımın raporunda son olarak ortaya attığı mesesele arpa meselesidir. Buradaki iddialara göre, Bakan Baydur görevini kötüye kullanarak elde bulunan ve o sıralarda piyasada bir hayli yüksek fiatla talep imkânı olan bira imâli için müsait arpayı kötü şartlarla ve bir firmayı himaye ederek ihraç etmiştir.

Meselenin Çakım tarafından izahı şöyledir :

İngiltere ile Türkiye arasında mevcut anlaşma dolayısıyla Türkiyenin 91 milyon liralık borcunu bir takım şartlarla ödemesi kararlaştırılmıştı. Bu borcun 10 milyon lirası ihracı mümkün olmıyan maddelerle, 61 milyonluk kısmı eski tütünlerle ve 20 milyonu da müşterek kültür hizmetlerine sarfedilmek suretiyle ödenecekti. Bu sırada bir İngiliz firması Türk hükümetine müracaatta bulundu. Müracaat Çakım vasıtasıyla Bakana bildirildi. Çakıma göre, Bremar İngiliz şirketinin Genel Müdürü Tür-

kiyeye bizzat gelmiş ve elde bulunan bir miktar arpanın satın alınmasını temin için temaslara girişmişti. Firmanın teklifi, arpaların bedelinin % 65 nin serbest sterlinle ödenmesi, % 35 nin de malûm borçlara mahsup edilmesi şeklindeydi. Fiat olarak 49 dolar teklif ediyor ve bu konuda münakaşa edilebileceğini da belirtiyordu.

Bakan bu teklif üzerine Çakıma kızmıştı. İngiltereyle bu konuda hiç bir münasebete girişilemiyeceğini açıkça söylemişti.

Gene Çakımın iddiasına göre bu konudaki bilgiyi Bakana sadece malûmat kabilinden vermiştir. Ancak aradan bir hafta geçince meseleyi Çakım kendince anlamıştır. O sırada Ofis arpaların İngiltereye ihracıyla ilgili mütalâasını Çakımdan sormuştur. Çakım hayretler içinde kalmış ve durumdan müsteşar Mahmut Seydayı haberdar etmiştir. Bunun üzerine Şeyda kendisine, Bakanın birkaç gün evvel altı Bakandan müteşekkil İktisadi Meseleleri Tanzim ve Süratlendirme Komitesinden bu konuda selâhiyet aldığını söylemiştir.

Çakımın, % 35 i İngiltereye olan borçlara mahsuben İhraç keyfiyetini Bakana bildirmesi 12 Mayıs 1961 de, bu olay ise 17 Mayıs 1961 de cereyan etmiştir. Bütün aksilik Çakımın 18 Mayısta evlenmesinden doğmuştur! Bir iki gün -pazar ve cumartesiye rastlamıştır, daireye gitmemesi ve meseleden uzak kalması sonucunda Çakım 22 Mayıs 1961 tarihinde bir ay müddetle izinli addedildiğini öğrenmiştir. Daha sonra bunun şeklen senelik izin olduğunu ve bir başka daireye nakledileceğini de haber almıştır.

Ayni telden...

İşte, bu izin keyfiyetinden sonradır ki Çakım paçaları sıvadı. Gerekli müracaatını evvelâ şifahi, sonra yazılı olarak yaptı.

M.B.K. İktisat Komisyonu işi ele alıp incelemeye koyulduğunda Ticaret Bakanına da durumu bildirdi ve savunmasını istedi.

Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanının savunması, hakkındaki iddiaların asıl sebebi gibi görünen sebepten daha asil olmadı. Mehmet Baydur evvela işe, Çakımın Ahmet Salih Korurun bir akrabası olduğunu belirtmekle başladı. Eee, Komite kendisine mi inanacaktı, yoksa Menderesin müsteşarının bir akrabasına mı?

Savunmasında Bakan daha sonra Çakımın şahsiyeti üzerinde durdu. Efendim, bu adam ikide bir Parise gitmek istemiş, buna kendisi manî olmuştu. Çakım kendisine bu yüzden iğbirar duyuyordu. Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakam, memurunu bu minval üzerine kötüledi de kötüledi. Çakımın ne bilgisizliğini, ne menfaatperestliğini, hatta ne de -kendinizi sıkı tutunun -komünistliğini bıraktı! Baydur, savunmasının bir pasajında şöyle diyordu:

"Çakımı işinden uzaklaştırma kararım yeni değildir. Bu meselelerden dört beş ay evvel M. B. K. üyelerinden Şükran Özkaya ile Fikret Kuytak bu zat hakkında dikkatimi çektiler. Bütün bunların yanında Milli Emniyet Başkanının bu hususta

Suphi Karaman
Vicdanın sesi

söyledikleri de enteresandır. Milli Emniyet Başkam Ziya Selışık geçen Aralık ayında Çalamın bazı yolsuzluklarından bahsetmiş ve bu yüzden demirperde gerisi Ticaret ataşelerinin dillerine düştüğünü bildirmiştir. Hele Rumanya Ticaret Ateşeşinin orada burada bu konuda son derece cüretkâr davrandığını ve Çakımı teşhir etmekte olduğunu belirtmiştir"

Baydur savunmasının ikinci kısmında Çakımı bir başka surla daha İtham etti. Kendisini aşağı yukarı aynı silahla vuruyordu. Çakım, İhracat seksiyonu şefiydi. Binlerce lisans onun elinden ve imzasından geçiyordu. Bir Bakanın bunların her birinden haberi olması imkânsızdı. Her verilen lisans hakkında, şimdi Çakımı itham etmek mi gerekecekti?

Baydur, pamuk meselesinde gene aynı metodla Çakımı itham ediyordu. İfadesine göre, Polonya Büyük Elçisi gelmiş kendisinden bir ton kadar pamuk için ricada bulunmuştu. Bunu Seksiyon Şefi olarak Çakıma bildirmişti, işin bundan sonrası ona aitti. Şayet ortada bir kayırma varsa Çakımı ilzam etmesi gerekirdi. Baydur, bahsi geçen iki firmayı da tanımıyordu!

Şeker hikâyesinde Çakım, Baydur tarafından adamakıllı okkanın altına atıldı.

Baydur, İrandaki Şeker ihalesini zamanın Sanayi Bakanı Kocatopçuoğluyla birlikte verdikleri direktiflere göre müsteşar Mahmut Seydanın idare ettiğini belirtiyor ve Çakımın iddialarının sebebini bir olaya bağlıyordu.

Çakım, 1960 yılı Temmuzunda şeker satışı amacıyla Parise yollanmıştı. Orada "Sucres et Denrees" firmasıyla bir yakınlık tesis ettiği biliniyordu. Bu sıralarda Çakım dünya şeker piyasası hakkında bir rapor vermiş ve bu rapor üzerine o firma 100 bin ton kadar türk şekerini 63 dolardan ele geçirmişti. Üstelik bu firmanın Şeker Şirketiyle yaptığı anlaşmada garip bir madde mevcuttu. Türkiye Orta - Şark memleketlerine bu firma şekerini çekmeden ihracat yapamıyacaktı. Bu konuda Çakım Baydur tarafından adamakıllı sıkıştırılmıştı. Şirketin bir avukatı gibi hareket etmesi dikkati çekmişti. Tartışmada zamanın Sanayi Bakam ve müsteşar Mahmut Şeyda da bulunmuştu. Her üçünün bu konudaki fikri aynı olduğundan Çakımın işin başından alınması ve mukaveledeki şartın değiştirilmesi kararlaştırılmıştı.

Baydur, Çakımın işinden alınmasının bu tarihlerde kararlaştırıldığını ifade ediyor ve arpa meselesiyle ilgili olmadığını belirtiyordu.

Zamanın Ticaret Bakanlığı müsteşarının meseleye adının bu derece karışması M.B.K. cıları Müsteşarla konuşmaya sevketti. Karavelioğlu ve Özkaya Seydayı davet ederek işi sordular.

Konuşma, Meclisin ikinci katında İktisat Komisyonuna ayrılan büyücek salonda oldu. Mahmut Şeyda tab'an sinirli, sert, haşin bir zattır. Özkaya ve Karavelioğluyla yaptığı konuşmada olayları son derece kesin kelimelerle anlattı. Şeker meselesindeki fikri, Baydurun haklı olduğu

merkezindedir. Arpa hikâyesinde Bakanın, bir suiniyeti olduğunu sanmıyordu. Üstelik Bakanın bazı firmalar hakkında şifahi emirler verdiğini de hatırlamıyordu.

Arpa boyu..

"Baydur arpa meselesini Çakımın iddialarının aksini söyliyerek anlattı.

O sırada, altı Bakandan mürekkep kurul İngiliz Teshilât kredisinin deblokaja ait kısmının istimalinin enflasyona yol açacağı gerekçesiyle bu işten vazgeçmişti. Bu sırada Çakım yanında Bremer firmasının mümessili olan bir zatla Baydura gelmişti. Teklifleri muhtelifti. Üstelik ihracatın % 50 de blokaj, % 50 serbest dövizle yapılmasını istiyorlardı. Baydur teklifleri reddetmişti.

Baydurun, iddiasına göre, arpa meselesi bundan sonra ortaya çıkmıştı. Fiatlar adamakıllı düşüyordu. Arpa Ofise 52 - 53 dolara malolmuştu. Buna yakın ve en az ziyanla yapılacak satış her şekilde matluba muvafıktı. Bundan dolayı meseleyi altılar kuruluna götürmüştü. Maliye Bakanı Kurdaş işin başlangıcında % 50 deblokaj, % 50 serbest dövizle arpaların satışına taraftardı. Sonradan bu miktar % 35 . % 65 e çevrilmişti.

İşte bu sırada Elygold firmasının teklifi vuku bulmuş ve kabul edilmişti.

Tahkikatın sonu

"Baydurun ifadesi alındıktan sonra M.B.K. İktisat Komisyonu meseleyi bir aya yakın bir zaman inceledi. Neticede beş üyenin de imzası bulunan bir zabıt tutuldu ve Baydur hakkında bir tahkikat açılmasına lüzum görülmedi.

Zaptın altındaki imzalar Fikret Kuytak, Suphi Karaman, Şükran Özkaya, Rafet Aksoyoğlu ve Kâmil Karavelioğluna aittir. Zabıt 19 Temmuz 1961 tarihlidir. Karar numarası 15, esas numarası 166 dır.

Karar, bir gün sonra Komisyon Başkanı Kuytakın imzasıyla M.B.K. Başkanlığına gönderildi. Dosya böylelikle kapandı ve mesele unutuldu.

Ancak, Ocak ayı başlarında Çakımın basına yeniden yaptığı ifşaat birdenbire herşeyi karıştırdı ve kapanmış dosyayı açtı. Bonn Büyük Elçisi elinde dosyalarla başkente geldi ve mesele sonuçlanıncaya kadar gitmemeğe karar verdi.

Haftanın içinde Bayduru Meclis koridorlarında görenler, Bonn Büyük Elçimizin ellerini iki yana açarak:

"— Böyle bir töhmet altında aylarca yaşamanın ıstırabını anlayın, bir an evvel tahkikat tamamlansa da gerçekler ortaya çıksa" dediğini duydular.

Kendisiyle konuşan bir AKİS muhabirine ise Baydur yana yakıla şöyle dedi:

"— Birader, herşeyi bir tarafa bırak, bari arpaları satabilseydik. Bırakın Kızıl Çini -Çakımın iddiasına göre lisans verilen firma arpaları Kızıl Çine satacaktı- nereye satılırsa satılsaydı. Hiç değilse zararın en yakınından dönülürdü. Arpalar hâlâ elimizde, üstelik piyasa o günkü rayiçten de çok aşağı... Satamadığımız mal için başımıza neler geldi.."

Ama her şey göstermektedir ki başa gelenin asıl sebebi, devlet adamlığı payesine erişmemiş kimselerin devlet adamlığı koltuğuna oturtulmasından ibarettir.

Demokrasi

Hikâyenin sonu

(Kapaktaki tatbikçi)

Adalet Bakanı Sahir Kurutluoğlu, masanın üzerine hafifçe eğilerek "Anayasa, kendi nizamım ve bizzat kendi bünyesini tahrip etme hürriyetini tanımış mıdır?" dedi, sonra cevap verdi:

"— Hayır! Anayasamız tetkik edildiğinde, bu yolda bir hürriyetin mevcut olmadığı görülür."

Geriye çekildi, karşısında oturan AKİS muhabirine baktı, sözlerine devam etti:

"— Anayasanın tanıdığı hürriyetler yelpazesi, hürriyetler demeti, hürriyetler buketi bir takım şahıslar için az görülebilir. Anayasayı tahrip hürriyetini de bir hürriyet olarak düşünenler olabilir. Ama bu, ilim ve politika yoluyla Anayasaya hükümler konularak elde edilecek bir neticedir. Cemiyetin vasatı ve menfaatleri buna uygun mudur, değil midir? Bu ayrı bir münakaşa konusu teşkil eder. Öyle bir netice alınıncaya kadar Anayasayı tahrip hürriyetini her hangi bir kimseye tanımak bahis konusu değildir. Mesele bundan ibarettir."

Bahri Savcı
İlmin sesi

Adalet Bakanının, görüşmeyi kısa kesmek istediği halinden anlaşılıyordu. O akşam, C. H. P. Genel Sekreteri İsmail Rüştü Aksalın davetlisi olarak Sökeye dört gün için dinlenmeye ve avlanmaya gidecekti. Buna rağmen, iş bir defa hukuk konusuna dökülünce avukat Sahir Kurutluoğlu her şeyi sağlam bir mantıkla uzun uzun anlatmaktan kendini alamadı. Anayasadan maddeler ve fıkralar saydı, bunların izahını yaptı, çeşitli atıflarda bulundu, sonra neticeye vardı:

" — Türk demokrasi fidanım her gün tekmeleyerek büyüyüp gelişmesine mani olmakta mı, yoksa politikacısı ve müneverleriyle, ordusu ve basınıyla bunu elbirliğiyle beslemekte mi fayda vardır suali, sanırım kanunun ruh ve manasını izaha kâfi gelir."

Üzerine şimşek çeken Tedbirler Kanununun tatbikçisi, fikrîni bu surette izah etti ve rahat bir yürekle tatile çıktı. Dönüşünde, daha durulmuş bir hava bulacağından emine benziyordu.

Nitekim, kanun çıkmadan evvel, beş defa ilim adamlarına tetkik ettirilmiştir. Prof Bahri Savcı da, kanunun Anayasaya aykırı olmadığını açıklamıştır.

Kurutluoğlunun dönüşünden birgün sonra Başbakan İnönü evvelâ kanun karşısında gösterilen tepkiyi şöyle özetledi: "Bu tenkitlerden bir kısmının hangi çevrelerden geldiğini ve hangi temayül sahiplerinin ne gösterilerde bulunduğunu hayretle seyrettiğini saklamayacağım." Arkadan, kanunun büyüklü küçüklü bütün tatbikçileri tarafından dikkate alınacak şu sözleri söyledi:

"— Tedbirler Kanununun bir tek gayesi vardır: Basın hürriyetini, insan haklarım esas tutan demokratik rejimi korumak. Herkesi temin ederim ki bütün tatbikat sadece bu gayeye müteveccih olacaktır. Ama kanun, gayesi istikametinde en ciddi şekilde işleyecektir."

Başbakan da, bu sözlerden son-

ra yanında eşi ve gazetelerde çok mürekkebe yol açan misafiri, Londra Büyükelçisi Feridun Cemal Erkin olduğu halde bir taksi ile Abanda hareket etti.

Bayramda Ankara her şeye benziyordu, bir tek şey müstesna: Biradan sadece iki hafta önce bir askeri ayaklanmanın cereyan ettiği başkent! Şehir sakin, gürültüsüz ve kusurluydu. Türkiyenin üzerinden geçen fırtınanın uzaklaştığı adeta elle tutulur şekilde hissediliyordu.

Savcılar başkentte

"Duna rağmen, Basının verdiği isimle Tedbirler Kanununun, en ziyade psikolojik faktörler iyi hesaplanmadığından ve hâdise Hükümetçe çok kötü monte edildiğinden gürültü uyandırdığı bir gerçektir. Nitekim, kanundan şikâyetçi olmaları son derece tabii "Yassıada ve Kayseriden geçinen gazeteler"in yanına, hiç yoktan, alınan tedbirlerin aslında teşvikçisi ye şampiyonu olmuş gazeteler de eklendiler ve ötekilerin oyununu oynadılar. Böylece, kanunda hiç bahis konusu olmayan yasaklar, önce varmış gibi ortaya atıldı, sonra da ciddi ciddi tenkit edildi. Meselâ, D. P. devrinin kötülenemeyeceği ne derece uydurmaysa D. P. devrinde yapılmış bir iyi işin söylenemeyeceği de o derece asılsızdır. Kanunun men ettiği, 27 Mayıs üzerinde tartışmalara vesile veren veya 27 Mayısın kolundan tutup iktidardan uzaklaştırdığı Ve cezasını verdiği şahısları birer siyasi kaza kurbanı veya mağdur gibi gösteren yayınlardır. Yoksa, bunun yanında, Türk Ceza Kanununda esasen yasak olmayan fazla bir şeyi yeni kanunla yasak edilmiş değildir.

Tedbirlerin kanunlaşması sırasında İstanbul ve İzmir savcılarının başkente gelmeleri derhal spekülasyonlara vesile verdi. Adalet Bakanı bunları başkente çağırmış ve talimatını bildirmişti Sahir Kurutluoğlu, bu tefsir kendisine bildirildiğinde gülümsemeden edemedi. Savcılar, kendi illeriyle alâkalı adli işleri takip için kendiliklerinden başkente gelmişlerdi. Çağıran kimse yoktu. Adalet Bakanı bir tebessümle şöyle dedi:

"— Ama bayram ertesi, sadece İstanbul ve İzmir değil, Türkiyedeki bütün savcılıklara bir genelge göndererek kanunun ruhunu ve manasını, mahiyetini anlatacağız. Zira eksik olmasın, Basın buna kendiliğinden öyle maddeler ekledi ki kalemlerin nasıl işletilmesi gerektiğini kimse anlamaz oldu. Savcılarımız gazetelerde yazılanlara bakarak tatbikat yapmaya kalksalar, hepimiz yanarız..."

Gerçekten, önümüzdeki hafta içinde bu genelge gönderilecek ve Adalet Bakanlığı savcılara Tedbirler Kanununun "ne olduğu"ndan ziyade "ne olmadığı"nı izah edecektir. Her halde, yakın istikbal avukat cübbesini sırtından çıkararak Adalet Bakanlığının koltuğuna -Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığında bir staj devresi geçirmek suretiyle- oturmuş olan Sahir Kurutluoğluya dolu günler getirmektedir.

Maceralı bir hayat

Sahir Kurutluoğlu 1910 yılında Çanakkalenin bir kazasında eski adıyla Maydos, yeni adıyla Eceabatta dünyaya geldi. Babası o sırada Eceabat savcısı bulunmaktaydı. Fakat bir yıl sonra, 1911 yılında Eceabattan ayrılmak zorunda kaldılar. Zira o sırada küçük Sahirin dedesi Kırşehirde ani olarak hastalanmış ve oğlunu bir kere daha dünya gözüyle görmek istemişti. Hep birlikte Kırşehire hareket ettiler. Zaten bu sırada, Kurutluoğlunun babası Müfit beyin Boğazlayan Ceza Reisliğine tâyini çıkmış bulunuyordu. Ne var ki büyük kışta eski baba ocağına dönen Müfit bey, Kırşehir müftülüğünü tercih etti. Fakat işlerin yolunda gitmesi pek uzun sürmedi. Kader, küçük Sahirin alnına maceralı bir hayat yazmıştı. Nitekim bir müddet sonra babası, Kırşehir mutasarrıfının muhafazakar tutumunu nazarı dikkate almadan bir takım inkılâpçı hareketlere girişti. Bunun üzerine Kırşehirde müftü lehine, mutasarrıf aleyhine bil takım davranışlar oldu. Durum Ankara Valiliğine bir başka manada intikal ettirilince Kurutluoğlunun babası Ankaraya çağırıldı.

Babası önce Ankarada ikâmete mecbur edildi, daha sonra da İstanbula gönderildi. Küçük Sahir anne-

Başbakan İnönü dinlenmek için eşiyle Abanta giderken

Kediler Sirke içiyor!

Aman yarabbi, insanım gülmekten katılacağı geliyor. 28 Nisan - 27 Mayıs arasının "hınk deyici"lerinin ersatz gösterileri, bir gösteri değil vodvil! Adamların muhayyeleleri de, bani öylesine kıt ki yeni bir şey, da bulamadılar. Tabii bu, komedinin gülünçlüğünü büsbütün arttırdı. Trajik başlıklar, çerçeveli boşluklar. Adı t Protesto! Eee, kolay mı? O kadar bağlandıkları, her şeyden aziz bildikleri Basın Hürriyeti elden gidiyor!

Herkes, mukallit göstericilerin burnuna bir sebepten güldü.

Diyen oldu ki : "Bu boşluklar, onların kafalarının içinin resmidir!" Hani, çerçevenin içini doldurduklarında söylediklerine bakılırsa, yalan değil..

Diyen oldu ki : "Aslanlarım, ağa babanız tümen tümen gazeteciyi az turistik Hiltonlara doldurur, sıra sıra gazetenin, matbaasıyla beraber kapısına kilit vurur, numara numara kanun çıkartırken neredeydiniz?" Ama, nerede oldukları kimin meçhulü ki?

Diyen oldu ki : "Ne bu feryat, yahu? Gerçekten yazamayacaklarınızın neden ibaret olduğunu şöyle bir düşündünüz mü?" Düşündüklerinde zerrece şüphe yok. Feryatları da zaten bu yüzden. Bir ticaret metaı, ellerinden alınıyor. Şimdi, satış yapmak için his istismarcılığı değil, gazetecilik yapmak lâzım. Gazetecilik ise, tenekecilik değildir..

Ama, bütün bunların dışında gülünecek, hem de kahkahayla gülünecek bir sebep var. O kahraman çocukların bu kahramanlıklarını hangi gün yaptıklarına bir dikkat ettiniz nü? Hani, "artık yazacak bir şey kalmadı" diye Dantonvari poz takındıkları gün?

O gün, Tedbirler Kanuna yürürlüğe girmemişti W? Tabii!. Tedbirler Kanunu, ancak ertesi gün yürürlüğe girdi. Yani, kahramanlıkları paravana arkasında, emniyette ve kanunun şümulü dışındaydı. Şimdi aynı şeyi yapsalar ya..

Ama diyeceksiniz ki : "Haydi canım, onlarda o yürek olsaydı ağa babalarının dizi dibinde değil, ağa babalarının karşısında bulunurlardı!" Doğru! O tarihte, bugünkü gibi gök gürlemiyordu.

Yıldırım düşüyordu.

Gazetelerdeki beyaz boşluklar

Çarlston!

siyle yalnız kaldı. Fakat bir müddet sonra onlar da İstanbula hareket ettiler. O sıralarda Sahir Kurutluoğlu 7-8 yaşlarındaydı. Kurutluoğlu bir dostlarının yardımıyla babasını buldu ve ondan, Ankaraya dönmemek şartıyla İstanbulda serbest bırakıldığını öğrendi. Hep birlikte kendilerine bir yeni hayat tarzı tesbit ettiler ve Heybeliadaya yerleşerek annesini de aldırdılar. Kısa bir zaman sonra da Anadolu yakasına geçerek Üsküdarda bir ev tuttular. İşte Sahir Kurutluoğlunun mektep hayatı bu sıralarda başladı. Babası onu o zamanlar Ticareti Bahriye adı ile anılan Yüksek Denizcilik Okulunun ilk kısmına kaydettirdi. Milli Mücadele hareketi başlamış ve İstanbuldan Anadoluya iltihaklar artmıştı. İstanbulda, avukatlıkla iştigal eden Müfit Kurutluoğlu da bu hareketin içinde bulunmadan edemedi ve ailesine Ada» pazarında bir iş takip etmek bahanesini uydurarak İstanbuldan ayrıldı. Fakat gidiş o gidiş oldu. Sahir Kurutluoğlu ve annesi ondan sonra ancak bir yumurta satıcısının kendilerine gizlice getirdiği bir mektuptan babalarının akibetinden haberdar oldular. Baba Kurutluoğlu bu mektubunda Milli Mücadele hareketine katıldığını bildiriyor ve Ankaraya dönmek için çare aramalarım tavsiye ediyordu.

Ankara yollarında

Becerikli bir anne olan Müfit beyin eşi hemen berekete geçerek İneboluya gitmeyi kararlaştırdı. Dostlarının yardımıyla o lamın İneboluya seferler yapan Lioyd kumpanyasının bir vapurunda S. güvertede yer buldu. Maceralı bir yolculuktan sonra, ana-oğul İneboluya indiler. O sıralarda takvimler 1919 yılını gösteriyordu. İneboluda doğruca kaymakamlık binasına aittiler ve Kurutluoğlunun annesi kaymakama, sigara kâğıdına yazılmış bir mektup verdi. Mektupta, ince satırlarla durumları anlatılıyor ve kendilerinin Ankaraya gönderilmeleri isteniyordu. Genç kaymakam Mihri bey Milli Mücadeleci Müfit beyin ailesine gereken yardımı yaptı ve Kurutluoğluların bir yaylı araba ile Ankaraya gitmelerini sağladı. Küçük Sahir ve annesi dört beş yaylıdan müteşekkil kervana katıldılar ve Cide,Kastamonu, Ilgaz, Çankırı üzerinden sekiz gün sonra Ankaraya geldiler. Ankaradaki ikametleri de bir iki ayı geçmedi. Zira 1. İnönü ve Sakarya muharebeleri bütün şiddetiyle başlamıştı. Ankara tehlike arzedince Milli Mücadeleciler merkezleri ni Kayseri ve Kırşehire nakletmeyi uygun buldular. Bunun üzerine halk bu bölgelere nakle başlandı. O tarihte bu hareketin halk arasındaki adı "Panik" di.

Kurutluoğlu ve annesi de Kırşehire geldiler ve kendi dede yadigârı evlerine yerleştiler. Bu arada paniğe uğramış halka da, karınca kararınca yardım ettiler.

İstiklâl harbi başarıyla sona erince Kurutluoğlu ailesi için de yeni günler başladı. İlk olarak küçük Sahir tahsilini ikmale koyuldu. Kırşehir İdadisinin ikinci sınıfına devam etti. Bu sırada babası da ikinci Büyük Millet Meclisine milletvekili olarak seçilmişti. Kurutluoğlu idadinin son sınıfındayken bir kanunla İdadiler

İnsanlık Duygularımız Nasırlaşmalılıdır

"Bir suçlunun, cezasını çekmesinden daha tabii bir şey olamaz. Tabii olmayan, suçtan dolayı sadece suçlu yerine, onun soyuna sopuna ceza vermeye kalkışılmasıdır. Bunun, yalnız adalet duygularını değil, insanlık duygularını da rencide ettiğinde zerrece şüphe yoktur.

Mahkûm olan kimselere, eğer emeklilik hakkı kazanmışlarsa bu haklarının verilmesi hususunda bir kanun tasarısı Parlamentoya gelmiş, teklif- B.M.M. den geçmiştir de.. Ama Senatoda görüşülmesine başlanıldığında -ki, o tarihte *22* Şubat olayları cereyan etmişti- tasarının kahraman sahibi Mehmet Ünaldı bunu hemen geri almıştır. Geri alışın, bir teknik sebebi vardır. Ama bu teknik sebebin dahi **ortaya** çıkmasına, siyasi havanın yol açtığı muhakkaktır. Daha doğrusu, siyasî havanın bir yanlış tefsirinin..

Bir mahkûma, sabit olmuş suçunu işledikten sonraki zaman için de yok maaşmış, yok ödenekmiş, yok bilmem neymiş diye devlet hazinesinden para verilmesi ne derece mantıksız, nasıl gülünç ise o mahkûmun evvelden kazanılmış bir hakkını ailesine tanımamaya kalkışmak aynı nisbette acıdır. Suçluları demir parmaklıkların arkasında tutmak, adaletin bir tecelliyidir. Ama aileleri zaruret içinde kıvrandırmak sadece pek küçük, pek basit, bizim toplumumuza yakışmayan bir intikam arzusunun neticesidir.

Bugün, bir çok mahkûm ailesinin, o mahkûm emekliliğe hak kazanmış olduğu halde sefaletle karşı karşıya bulunduğu bir gerçektir. Mahkûmun, suçunu işlerken cebini de doldurduğu ileri sürülebilir. Bu, doğru da olabilir. Ama, fiil ispat edilmediği müddetçe bunu bir

Mehmet Ünaldı

kaide diye almak nasıl hukuki sayılabilir? Zira, bir elin beş parmağı bir değilken binlerle mahkûmun hep aynı tiynette kimseler olabileceği hatıra getirilemez. Ciddi olarak görülen, bugünkü toplum içinde böyle bir Meclis tasarrufunun Ur takım tahrikçi hasta ruhların dışında hiç kimseyi rencide etmediği ve başka manalara çekilmediğidir.

Şimdi, bugünkü hayatımız ve yarınki hayatımız için bir noktanın hatırda tutulması lâzımdır. Hiç kimseye, toplumda haksızlık yapıldığa inancını, hissini vermemek lâzımdır. Haklılığın ve haksızlığın insanların şahsî ölçülerine göre değiştiği muhakkaktır. Ama bunların üstünde umumi kaideler vardır. Hele haksızlık, ama politikayla ilgili, tartışma konusu meselelerde değil, insanide duygularını hedef tutan meselelerde haksızlık, elinde kuvvet tutandan gelirse büsbütün tepki yapar. Akıllı idareler, akıllı cereyanlar onlardır ki tepeden tırnağa kendileriyle birlikte olanları bu tepkiyi yaratmak suretiyle yanlarından uzaklaştırmazlar, karşılarına almazlar.

Çok ümit edilir ki bir milletvekilinin reddettiği bu tasarı dört partinin yetkilileri tarafından benimsenir ve teknik sebep ortadan kaldırıldıktan sonra Meclise getirilir.

Söze kulak veriniz : Bu, toplumun bir ihtiyacına tekabül etmektedir!

kaldırıldı ve yerine modern tahsil konuldu. Bunun üzerine Sahir Kurutluoğlu da 8. sınıfı bir yıl daha oku* yarak Orta Okulu bitirmiş oldu. Bundan sonra Kabataş lisesine kaydolmak üzere İstanbula gitti. 1927-1928 ders yılında Kabataş lisesinin Edebiyat bölümünden mezun oldu. Tekrar Ankaraya dönerek o zamanki Ankara Hukukuna kaydoldu. Fakat ders yılının yarısından sonra, İstanbula nakletmek istedi. Ancak İstanbula ikinci sömestrden sonra gittiğinden kaydı mümkün olmadı. Tekrar Ankaraya döndü ve imtihanlara girerek sömestri atladı. Sonra da İstanbul Darülfünununun Hukuk Fakültesine kaydoldu 1931 - 1932 yılında bu Darülfununun son mezunlarından biri oldu. Zira o tarihten sonra Darülfünunun adı İstanbul Üniversitesine çevrildi. Hukuk Fakültesini iyi derece ile bitiren genç hukukçunun ilk vazifesi- stajını müteakip- Bafra savcılığı olmuştur. Bu ilk vazife 1933 yıllarına rastlar. Kurutluoğlu 1937 yılının 17 Ekimine kadar bu vazifede kalmıştır. 1939 yılının 1 Eylülünde ise yeni bir vazifeye tâyin edildi. Bu vazifesi Uzunköprü savcılığıdır. Sahir Kurutluoğlunun bu vazifesi de 1940 yılına kadar sürdü. 1940 yılında Kurutluoğlu mühim bir vazifeye getirildi. Bu vazife Ankara Hakimliğiydi. Kısa bir müddet sonra ise Yargıtay Başsavcı yardımcılığına tâyin edildi. 5 Ağustos 1946 yılma kadar da bu vazifesinde kalmıştır.

Siyasetin içinde

"Bu 1946 tarihi Kurutluoğlunun hayatında bir dönüm noktası teşkil etti. Zira o tarihte Kırşehirden milletvekili seçilerek siyaset alanına atıldı. 1946 dan 1950 yılına kadar memnen bir milletvekili olarak vazife görleketinin dertleriyle hakkıyla ilgiledü. Fakat 1950 seçimlerinde C.H.P. kaybedince Kurutluoğlu da seçilemedi ve 22 Mayıs İ950 den itibaren asli mesleğine döndü. Avukatlığa başladı. Konya sokaktaki İşkur handa bir yazıhane tuttu ve çalışmağa koyuldu.

Kurutluoğlu için asıl başarılı devre bundan sonra ki devredir. Kuvvetli hukuk bilgisi, tesir edici görünüşü ve kalın, mütehakkım ses tonuyla davalar zincirinin halkalarından kendine bir büyük şöhret yaptı. Cezacıydı.

Ama Kurutluoğlu için asıl şöhret basın davalarına girmesiyle başlamıştır. Zira Kurutluoğlu D.P. iktidarının mağdur ettiği basın mensuplarının davalarını aldı ve onları zindan köşelerinden kurtarmak için canla başla uğraştı. Kurutluoğlunun ilk basın davası Ulus gazetesi mesullerinin mahkemeye verilmesiyle baş-

Ankara Merkez Cezaevinin kapısı
Kapısını *Kurtoğlu bekliyor*

ladı. Kurutluoğlu Cemal Sağlamın vekili olarak davalara girdi ve zaferler kazandı. Bu arada C. H. P. İllere ait siyasi davalar da aldı. İyi bir cezacı olduğu için bilhassa Basın mahkemelerinde büyük başarı sağlıyordu. Kurutluoğlunu şöhretin basamaklarına iİten basın davaları D. P. nin sayesinde her gün bir parça daha arttı.

Daha sonra AKİS'in değişmez müdafii olarak bütün AKİS mesullerini meşakkatli bir devirde savundu. AKİSin müdafiliğine Cüneyt Arcayürekin vekilliğini alarak başladı. Daha sonra Metin Tokerin, Yusuf Ziya Ademhanın, Tank Halululun ve Kurtul Altuğun savunmasını dehşetli basın hakimleri önünde yaptı.

27 Mayıs İhtilâli Sahir Kurutluoğlunu bir basın davaları şampiyonu olarak buldu. Nitekim bir müddet sonra da Cihat Babanın istifasıyla boşalan İhtilal kabinesindeki Basın Yayın ve Turizm Bakanlığı Kurutluoğluna verildi. Kurutluoğlu 15 Ekim seçimlerine Kırşehir adayı olarak iştirak etti. Fakat kazanamadı. Cumhurbaşkanlığı kontenjanının C.H.P. bölümünden Senatoya üye seçildi. İnönü Kabinesinde ise Kurutluoğlunu yeni bir bakanlık bekliyordu. Bu Adalet Bakanlığıydı. Kurutluoğlu. Basın - Tayın Bakanlığından kalktı ve hiç yadırgamadan Adalet Bakanlığına geçti. Zaten Kurutluoğlunun asıl yeri de Adalet Bakanlığıydı.

Kurutluoğlu evlidir. Ahmet adında bir oğlu vardır. Kurutluoğlular İnönünün sokağı Ayten sokakta oturmaktadırlar. Adalet Bakanının en büyük zevki avcılıktır. Av onun için en iyi spordur. Kurutluoğlu böbreklerinden mustarip olmasına rağmen akşamdan akşama bir kaç kadeh rakı içmeği ihmal etmez. Sigara iptilası vardır. Etli olan her yemeği iştiha ile yer. Tabii kendi vurduğu av hayvanlarının etlerini diğer yemeklere tercih eder. Kurutluoğlunun en büyük emeli Adalet bakanlığı görevini hiç bir polemiğe konu yapmadan âdil bir şekilde yürütmektir.

İçinde bulunduğumuz hafta biterken ve rengini büyük ölçüde, işte şahsiyeti bu olan Adalet Bakanının vereceği yeni bir devir başlamak üzereyken iki nokta ümit vericidir. Sahir Kurutluoğlu, Adalet bakanlığını hiç bir polemiğe konu yapmamak azminde ısrarlıdır. Sahir Kurutluoğlu, bütün avukatlık hayatında, türlü ısrarlara rağmen bir tek, ama bir tek basın davasında müdahil olmamış, sadece müdafaa avukatlığı yapmıştır.

Buna rağmen asıl hüküm, elbette ki tatbikatın sonunda verilecektir.

Kurutluoğlunun eşi ve oğlu
Mütevazi bir aile

Partiler

Saflar alınırken

Bitirdiğimiz haftanın ortasında bir gece başkenti ılık bir bahar rüzgârı yalarken, saatlerin 32.50 yi gösterdiği bir sırada Y.T.P. nin Hür. P. den müdevver Genel Merkez binasının antresinde biri usun boylu, biri kısa boylu iki adam şakalaşıyorlardı. Uzun boylu âlâmerikan tavırlı kır saçlı adam, kısa boylu arkadaşının sırtını eliyle yavaşça okşadı ve sonra gülerek:

"— Joint Forces -birleşik kuvvetlerle- çalışırız" dedi.

İki adam ağırca açılan kapıdan dışarıya çıktılar.

Uzun boylu, kır saçlı olanı gülerek kendisini karşılayan basın mensuplarına göz kırptı ve:

"— Gidiyorum, ben" dedi. Gazeteciler sordular:

"— Partiden mi?" Y. T. P. kurucularından Profesör Hikmet Belbez bu defa kesik bir kahkaha attı ve suali cevaplandırdı:

" —Yok canım, sadece İsviçreye.."

Hâdise Y.T.P. Genel Merkez binasında yapılan kurucular toplantısının hitamında cereyan etti. O gece toplantıdan çıkanların yüzlerine dikkatle bakanlar içerde son derece girift olayların cereyan ettiğini, ancak bunların biç birisinin su yüzüne çıkmadığını anladılar. Nitekim Belbezle Alatlıdan pek az evvel Y.T.P. nin kudretli adamı olarak bilinen Yusuf Azizoğlu müstehzi bir ifade ile kapıda görünmüş ve gazetecilere gülümseyerek:

"— Eh! partiyi size bırakıyoruz" demişti.

Toplantı saat 20'de başladı. O gün Y. T. P. Meclis Gurupu fırtınalı geçeceği tahmin edilen bir oturum yapmak kararındaydı. Hele son kanuna karşı görünen ve Y.T.P. içersinde seçimlerden bu yana Alican - Aybar ikilisi ile mücadele eden 34'e yakın senatör ve milletvekili tam hazırlıklı, Grup odalarına çıkmışlardı. Ancak karşılarındakilere nazaran politika çemberinden daha fazla geçmiş Alican - Aybar kliği bir mukabil taarruz hazırlığına başlamış ve ilk adım olarak Grupun toplanmamasını temin için gerekli kulisi yapmıştı. Alican, Aybar, Azizoğlu ve onları destekleyen gruptan bir tek milletvekili o gün Meclise gelmedi. Böylece Grupun toplanmasının fiilen imkanı kalmadığı gibi, toplansa bile karşılarında mücadele edecek bir kuvvet bulunması da imkân harici kılınmıştı.

Toplanmayan Y.T.P. Grupundan çıkan Alican düşmanı milletvekilleri, kısa zamanda Meclis koridorlarına dağıldılar. Küçük kümeler halinde sağda solda tartışmalara giriştiler. Bu arada T.B.M.M. üyesi olmayan bir Y.T.P. yetkilisi koridorda muzaffer bir kumandan edasıyla dolaştı durdu ve küçük gruplar arasında mekik dokudu. Bu İrfan Aksuydu. Halinden son derece memnundu ve gözlerinde zafer kıvılcımları vardı.

Ekrem Alican
Rest!

Politikanın namusu

Bu arada bilenmiş bıçaklarla Gruba gelmiş ve hızını alamamış Y.T.P li milletvekillerinden bazıları koridorlarda sözlerim dinletebilecekleri birisini yakalayıp yana yakıla içlerini döküyorlardı. Bunlardan en ateşlisi, işin başından beri Y.T.P. nin müfrit kanadında görünen Turhan Bilgindi. Bilgin şöyle diyordu:

"— Politikada namuslu olmak ve inandığını savunmak zamanı gelmiş, hatta geçmiştir. Y.T.P. içinde düşündüklerinin aksini söyleyen, inandıklarının tamamen zıddını savunanlar kendilerini belli ettiler. Parti olarak ne yapacağız, ne yönde hareket edeceğiz, bilemiyoruz! Bu sadece bizleri değil, bütün parlamentoyu üzen bir vakıadır. Meseleleri açıkça ortaya koyalım, tartışalım, Demokrasinin icabı, çoğunluğun fikrinin galebe çalmasıdır.

Ancak, Y.T.P. içinde başlangıçta muzaffer bir edaya bürünen grupu, o gece küçük bir sürpriz bekliyordu.

Taktikçiler

Aybar - Alican ikilisi partinin içindeki karışıklığa son verebilmek için en tesirli çareyi günlerdir aramakta ve plânlar hazırlamaktaydılar. Kurtuluşu tüzükteki lastikli bir maddeye dayanmakta bulan ikili, hemen kurucuları toplantıya çağırdı. Kurucular icap ederse Genel İdare Kurulunu ve Haysiyet Divanım feshedip parti içinde büyük bir temizliğe girişebileceklerdi. Toplantı Genel Merkezin ikinci katında, sağ tarafa rastlayan salonda oldu. Alican kuruculara durumu açıkça ve kendine has kesik cümlelerle hiç bir heyecan eseri göstermeden izah etti. Neden meşhur kanunun altına imza koyduğunu, neden bu şartları kabul ettiğini, neden bu tarz bir politika takip edilmesi mecburiyetinin varit olduğunu anlattı.

Daha sonra da yapılması gereken işlemi bildirdi. Yapılacak iki iş vardı: Ya bu hava içinde parti devam ettirilir, durum seçmene anlatılırdı veya karşı tarafa serbest hareket edebilmesi için bütün imkânlar tanınırdı. Karşı tarafın evet demesine im kân olmadığı çabuk anlaşıldı. Öyle ki, meselede çıbanbaşı olarak görülen Halit Zarbunla Cevdet Gebeoğlu alınan ifadelerinde bunu açıkça belirttiler.

Zarbun ve ideal arkadaşı müfritlerin elebaşları sayılmaktaydı. Nitekim Alican ve Aybar ikilisi tarafından yapılan istihbarata göre müfrit lerin toplantıları Zarbunun evinde yapılmaktaydı. Kurucuların önüne çıkarılan iki müfrit Y.T.P. li kanaatlerini açıkça ifade ettiler ve Y.T.P. nin artık aktif bir politika takip etmesi gerektiğine kaani bulunduklarını belirtmekten kaçınmadılar. Müfrit grupun sözcüleri, huzuru teinin sayesini güden kanuna muhalif olduklarını beyan ettiler ve Y.T.P. li seçmenin de kendileriyle aynı fikirde olduğunu bildirdiler. Onlar ve başında bulundukları grup, Y.T.P. nin kendini kurtarmak mecburiyetinde olduğuna imân ediyorlardı. Üstelik artık ordunun da politika ile ilgisi kesildiğine göre taviz vermenin hiç bir hikme-

Raif Aybar
Floş!

ti yoktu. İşte bu ifadedir ki Alicanın ileri sürdüğü iki şıktan birincisine daha tasavvur halindeyken sıfırı tükettirdi.

Toplantıda bulunan kurucuların hemen hepsi Genel Başkanın ne söyleyeceğine baktılar. Bir kaç dakikalık şaşkınlıktan sonra ortaya Aybar-Alican ikilisinin düşündükleri plânın ilik adımı sürüldü. Alican istifa edecekti.

Kurucular istifa haberini -hayrettir- garip karşılamadılar. Hele Fahrettin Kerim Gökay bu işten pek memnun oldu denilebilir. Böylece Y. T. P. Genel Başkanı ve Y. T. P. kurucuları - bir kaç tanesi hariç - partinin derlenip toparlanması, şaşkınlıktan kurtulması, hakiki siyasi parti hüviyetini iktisap etmesi için en iyi yolun bu atak olduğunu kabullendiler. Kurucular karşı tarafın bu resti nasıl göreceğini öğrenmek üzere ayın 15'inde tekrar toplanmak üzere dağıldılar.

Bezgin adam

O akşam, saatlerin 23'e yaklaştığı sıralarda kahverengi spor ceketinin ceplerine iki elini sokmuş, omuzları hafifçe kalkık yüzünden hiç bir şey anlaşılmayan Y. T. P. nin müstafi Genel Başkanı Alican Genel Merkezin çıkış kapısında göründü. Yanında Raif Aybar vardır. Alican olaylar hakkında bir şeyler söylemeğe gönüllü görünmüyordu. Bu işi Raif Aybar etrafını saran gazetecilere bir kaç kelime söyleyerek savuşturdu. Alican Consül otomobiline binmiş, Aybarın sözlerini bitirmesini bekliyordu. Hemen arkalarından çıkan Fahrettin Kerim Gökay Alicana yönelerek mütebessim:

"— Yarın Sakaryaya beyfendi, değil mi?" dedi. Otomobildeki Genel Başkanın cevabı son derece kısa ve garip oldu:

"— Hıı!..."

Bu arada Aybar sözlerini bitirmiş, Genel Başkanın yanma gelmişti. Otomobilin kapısını tam kapamak üzere idi ki basın mensuplarının yalnız kalan Gökayın etrafını sardığını gördü. Acele ile otomobilden atladı, gazetecilerin yanına geldi ve sertçe:

"— Söylenenlerin hepsi söylendi. Söylenecek başka bir şey yok" dedi ve Gökayın gazetecilerin yanından uzaklaşmasını bekledi. Otomobil hareket etmek üzere idi ki bir gazeteci son hamle yaparak Alicana:

"— İstifanızı geri alacak mısınız?" diye sordu. Sıkıntılı , müstafi Genel Başkan muhabiri şöyle bir süzdü ve cevap verdi:

"— Ne diye geri alayım, yani?"

Şeytanın kuyruğu

Y. T. P. teknesinin zayıf gövdesini bir anda alabora eden rüzgârın çıkış noktası başkaydı. 27 Mayıs ile ilgili kanuna Genel Başkanın imza koymasını sağlayan yetkinin alındığı Grup toplantısında oyların dağılışı -25 evet, 14 hayır, 25 müstenkif- bunu suyun yüzüne itmiştir. Y.T.P. içindeki post kavgaları zaman zaman bir çok konularda zaten grupların teşkiline sebeb olmaktaydı. Alican ve Aybara karşı olanlar uzun zamandan beri bir eksik - bir fazla muhtelif meseleler etrafında birleşerek hakiki yönlerini ortaya koymak imkânını buluyorlardı. Nitekim müfritler, evvelâ af konusunda beraberce çalışıp partiyi ele geçirmeğe uğraştılar. Bu iflas edince memur maaşlarına yapılacak zammın etrafında toplandılar. Bu da fayda vermeyip 22 Şubat olayları bilinen şekilde sonuçlanınca şövalyeler kılıçlarını kınından tam manasiyle çıkarıp cepheden hücuma geçtiler. Bu defa kalkanları 27 Mayısla ilgili kanun oldu. Ertuğrul Akçalar, Refet Sezginler, Halit Sarbunlar, Turhan Bilginler Ata Bodurlar kümelenmiş halde kurucuların, daha doğrusu Alican ve beraberindekilerin karşısına dikildiler. Ancak bu defa âsiler hayli kuvvetliydiler. Bir defa partinin Genel Sekreteri İrfan Aksu kendi taraflarındaydı. Aksu 15 Ekim seçimlerindeki hezimetinin sebebini Genel İdare Kurulunun taktik hatasında gördüğünden i-8in başından beri karşı tarafa angaje olmuş vaziyetteydi. Üstelik bu arada âsiler Genel İdare Kurulundan da bir kaç sandalye elde etmek imkânını buldular. Bir taraftan içerden, bir taraftan dışardan gayret gösteren müfrit grup, nihayet Alicanı Genel İdare Kurulunda bile yalnız bırakma yollarını denedi. Alicanın son dayanağı kurucular takımı olarak kaldı. Bu arada Aksu, teşkilâtla temas ederek menfi havayı alabildiğine körükledi. Aksu ve aynı grupta olanların ellerinde taşıdıkları bir yeni flama vardı.

Ertuğrul Akça
Banko!

Âsiler grupu, T. T. P. Meclis Grubunun aldığı kararların partinin tümünü ilzam edemeyeceğini savunuyorlar ve Alicana Grupun verdiği imza yetkisi karşısında cephe alıyorlardı. Yaygın fikre göre Grup, parti demek olmadığından bu derece mühim bir meselede karar merciinin Grup olmaması gerekmekteydi. Müfritler havayı müsait buldukları için hemen Genel Kongre hazırlığına giriştiler. Bitirdiğimiz haftanın sonunda bir gün İrfan Aksu kendisiyle konuşan bir gazeteciye Büyük Kongreden bahsederek:

" —Teşkilât herhalde Alicanın tutumunu tasvip etmeyecektir" dedi.

Ancak bir notanın gözden kaçmaması lazımdır. Y. T. P. iktidarda değildir. Ama, muhalefet de yapmamaktadır. Memleketin içinde bulunduğu gerçek şartlardan haberdar olmayan pek çok Y.T.P. li bu "deve de değil, kuş da" durumunu anlayamamakta ve Alicana karşı olan tahrikçilerin ağına düşmektedir.

Kördüğüm çözülüyor

Y. T. P. içinde başgösteren karışıklık, Ur nevi safların ayan beyan olması şeklinde tezahür etti. 22 Şubat olaylarını müteakip bilhassa parlamentoda kendini belli eden bu fikir ve temayül ayırımı bitirdiğimiz haftanın içinde siyasi partilere sirayet etti.

Henüz parti hüviyetini iktisap edememiş A. P., Hür P. nin enkazı üzerine bina edilmiş ve fikriyatım aydın liderlerden alan Y.T.P. Bölükbaşı otoritesinin sarsılmaz bir kuvvet olduğu C.K.M.P. ve nihayet yıllanmış parti C.H.P. içinde gruplaşmalar, tiz perdeden feryatlar, ataklar ve istifalar peydan oldu. Bütün bunların tek bir hareket noktası vardır. Bütün, müfritler aynı terane ile kazan kaldırdılar. Son kanun bu vasatın su yüzüne çıkmasına zemin teşkil etti. Neticede T.B.M.M. nin çatısı altında yeni gruplaşma temayülleri kendini gösterdi. Müstakil gruplar, yeni parti hülyaları, o çatı altında bulunanların taşıdıkları fikirlerin ayırımından başka bir şey değildir. Nitekim haftanın sonunda partilerdeki bu siyasi kanaat ayırımı son hadde ulaştı ve doğrusu istenirse Mecliste kimin o yandan, kimin bu yandan olduğu ortaya çıkmağa başladı.

Çelik çomak oynayanlar

Bu cereyandan, Y.T.P. den sonra en fazla müteessir olan parti A. P. oldu. 22 Şubat olaylarından sonra A. P. içinde bir ayıklamanın lüzumuna inanan Gümüşpala takımının kurduğu ayıklama komisyonu, A. P. deki karışıklığın ilk "belli belirtisi" oldu. Zira A. P. içindeki müfritleri ayıklama komitesinin içinde süper **müfrit Ahmet Gürkanın bulunduğu-**

Turhan Bilgin
2 altılı!

Talihli bir Divan

yüksek Adalet Divanının çalışmakta olduğunun farkında mısınız? Bu çalışmaların gündelik hayatımızın ön plânında artık yer almamayı, bir büyük talihtir. Aslına bakılırsa, Yüksek Adalet Divanı başkanları İtibariyle son derece şanslı bir heyettir. Muhakemelerin bütün Türkiye tarafından dikkat ve ibretle takip edilmesi gerektiği devirde, başkanlık makamını öyle bir şahsiyet işgal etmiştir ki görünüşünden ses tonuna, mantığından nüktelerine bir ikincisini bulmak kabil değil gözükmüştür. Gerçekten Salim Başol, düşünülebilecek en iyi tarzda o makamı doldurmuş, muhakemelerin rengini vermiş, onları hâdiselerin ön safına çıkarmıştır. Radyoların unutulmaz Yassıada Saatinin, bele duruşmaların ilk safhasında mazhar olduğu rağbet ye alâka en ziyade onun muhakemeleri idare ediş tarzının neticesidir. Sanıklarla arasında geçen diyaloglar sonunda pek çok gerçek aydınlanmış, hüviyet ve karakterler otaya çıkmış, davaların esası her gözün önünde açıkça belirmiştir. Böylece Yasmada Duruşmaları, kendine has bir havaya sahip olmuştur.

Bugün Yüksek Adalet Divanı, başkanı itibariyle gene aynı şansa sahiptir. İçinde bulunduğumuz şartlarda, böyle bir heyete Selman Yörükten daha iyisini düşünmek kabil değildir. Gösterişsiz, kuru, gürültüsüz, âdil bir muhakeme tarzı ihtilâlden birbuçuk yıl sonra işlemekte devam eden bu bir bakıma ihtilâl mahkemesi için idealdir. Bu tarzı ise, ancak Selman Yörük tipinde bir Ağır Ceza Başkanı tam bir başarıyla yürütebilir.

Yüksek Adalet Divanı, görevini pek yakında Anayasa Mahkemesine devredecektir. O bakımdan, şimdi görülen davalar ve yapılan duruşmalar bir intikal rejimi teşkil etmektedir. Yassıadada adaletin gösteri tarafı ne kadar önemliyse Kubbealtında adaletin ciddiyet tarafı da o derece hayatidir. Bu ölçünün iyi bulunmuş olması ve bilhassa davaların büyük bir süratle, lüzumsuz lâf kalabalığıyla uzatılmaksızın, tahliyelerin çabuk yapılması, ama her bir kararın büyük bir dikkat, titizlik ve itinayla verilmesi suretiyle görülmesi mükemmel bir usuldür. Bu tutumdan memnun olmayanların, Yassı adanın o heybetli salonunun havasına heves, edenlerin bulunduğu muhakkaktır. Ama haklı olan Selman Yörüktür. haksız olanlar ötekiler. Zira, bugün umumi efkârın ruh haleti duruşmaların Yassıadada başladığı o Ekim ayındaki ruh haletinden çok farklıda?. Kaldı ki, muhakeme edilenlerin hukuki durumları da değişiktir. Müebbet hapse mahkûm bir kimsenin, cezası altı ay, bir sene olan bir yani suçtan dolayı yargılanması tamamile kanuni ve hukuki ise de ziyadesiyle psikolojik olduğunu söylemek zordur. Nitekim bu husus, duruşmalar sırasında ortaya çıkmaktadır. Kanun ve hukuk, psikolojik sebepleri den hasıraltı edilmeyeceğine göre Selman Yörüğün davranışı büsbütün kıymet kazanmaktadır.

Zaten, Yüksek Adalet Divanının talihi de budur ya.

nu görenler feryadı bastılar. Bir A. P. li bitirdiğimiz haftanın içinde bir gazeteciye:

"— Emniyette bir kaide vardır. Yankesicileri yakalamak için sabıkalı yankesicilerden faydalanırlar. Herhalde bizim Genel İdare Kurulu da bu yolu seçmiş olacak" dedi ve sonra koyu bir kahkaha attı. Konuşan müfrit sayılan bir A. P. li milletvekiliydi. Ayaklama komisyonu işin başında bu şekilde eğlence konusu olunca ırkçı ekalliyet ve Apaydıncılar hemen, paçaları sıvadılar. Irkçıların elebaşıları A. P. den kapı dışarı edildikleri için onlar faaliyetlerini dışarıdan devam ettirdiler. A. P. den ihraç edilen beşler grubu Meclisin toplantı salonunun kapıya yakın bir taamını kendilerine karargâh olarak seçtiler ve Tahsin Demirayın başkanlığında kulise başladılar. Çalışmaları hiç de verimsiz olmadı. Evliyaoğlu ve Tezkan ikilisinin tesiri diğerlerine nazaran daha büyük oldu. Irkçı ekalliyetin elebaşları bilhassa Gümüşpala etrafandaki milletivekilleri üzerinde çalışmaya başladılar. A.P. den ihraç edilmekle kendilerini mağdur durumda göstermekte başarı ka--anan Evliyaoğlu ve Tezkan ikilisi ihraçlarının hukuki varlığı olmadığına bazı genç milletvekillerini ikna ettiler. Hatta bir aralık etraflarında Gümüşpalacı dinleyiciler bile buldular. Bunlardan biri, A. P. nin genç Kayseri milletvekili Vedat Ali Özkandı. Özkan ihraçların âdil olmadığına inanıyor ve:

"— İhraçların lüzumlu olduğuna inanıyorum. Ama tarz insana gönül huzuru vermiyor. Ben Gümüşpalacıyım, fakat A. P. bu derece antidemokratik bir yol tutmamalıydı" diyordu.

A. P. li müfritlerin diğer bir kanadı olan Apaydın grubu ise daha ziyade teşkilâtla temasta fayda mülâhaza etti. Bayram tatili münasebetiyle Apaydın kardeşler İstanbula hareket ettiler. Orada İl teşkilâtı ile temaslar kurdular.

Fakat teşkilâttan yükselen asıl bed ses Eğeden geldi.

Burhan Apaydın - Gökhan Evliyaoğlu
Çifte kumrular

Firariler

"Nitekim haftanın başında bir gün İzmirin Kemeraltı semtindeki İşportacılar çarşısındaki, Şeref Balkanlıya ait kâğıtçı dükkânında bir A. P. Genel İdare Kurulu üyesinin sözlerini işitenler kulaklarına inanamadılar. Koltuklardan birine yakası kalkık paltosunu çıkarmadan gömülmüş Hürrem Kubat, kendisini dinleyenlere şöyle dedi:

"— Ben şahsen bu kanunu Anayasaya aykırı buluyorum. Aynı fikirde olan 50 A. P. li senatör ve milletvekili de benim gibi kanuna rey vermemek için Ankarayı terkettiler." Kubat bundan sonra kendisini hayretler içerisinde dinleyenlere 22 Şubat olayları hakkında geniş izahatta bulundu. A. P. Genel İdare Kurulu üyelerine bakılırsa darbeyi hazırlayanlar Alpaslan Türkeşin ordudaki grubuydu. Evvelâ Genel Kurmay Başkanı ve Cumhurbaşkanını bertaraf edeceklerdi. Sonra C.H.P. li senatör ve milletvekillerini, daha sonra A. P. lileri ortadan kaldıracaklardı. Lâfın burasında parti değiştirmekle şöhret yapmış Şeref Balkanlı ve kardeşi Hüsamettin Balkanlı merakla sordular:

"— Peki İnönüyü ne yapacaklardı?" Kubat büyük bir ciddiyetle cevap verdi:

"— Heybeliadada ikâmete mecbur tutacaklardı. İstihbaratımız bu yöndedir."

Kubatın bundan sonra söyledikleri A. P. içindeki karışıklığın adeta bir bilançosu oldu. Genel İdare Kurulu üyesi mesul ve yetkili bir şahıs olarak öyle şeyler söylüyordu kî Koalisyonun bir kanadını teşkil eden bu büyük partide revizyonun cidden farz olduğu anlaşılmaktaydı. Kubat söyle devam etti:

"— Koalisyon hükümeti ve Başbakan İnönü hiç bir şeydir. İnönü ordular ile partiler arasında kuryelik yapıyor. Ordunun verdiği drektifleri bize iletiyor. Bizler sivil elbiseli subay durumundayız. Maaşı alıp keyfimize bakıyoruz. Mart maaşını aidim. Bir tek gömleğim vardı. Bugün sekiz gömleklik birden alıp gömlekçiye verdim. Bir kaç takım da elbise yaptıracağım."

Kubatın sözlerinin bundan sonrası Genel İdare Kurulunun ne derece müşkül vaziyette okluğunu ortaya çıkardı. A. P. 11 yetkili 27 Mayısla ilgili kanun tasarısı için şunları söyledi:

"— Bu kanunda D. P. devrinin övülmemesine dair maddeyi Şeref Kayalarla ben istedik. Teşkilâta karşı müşkül durumda kalmamak için Kayalarla birlikte Bölükbaşıya gittik ve onun, marifetiyle maddenin tasarıya girmesini sağlamaya çalıştık."

A. P. li Genel İdare Kurulu üyesinin sözlerinden de anlaşılıyordu ki Egede teşkilâtı ikna etmek, bir hayli zor olacaktı. Zira Kubat, seçim böl-

gesi Manisaya gittiğinde pek hoş karşılanmamış, bir kaç yakın adamından başka sözlerine kulak asan olmamıştı.

Ne var ki A.P. li idareciler kararlıdır. Tüzüğün 81. maddesinin Ç bendine dayanarak partiden milletvekili ve teşkilâtta huzursuzduk çıkaran bir çok partiliyi ihraç edecektir. A.P. Büyük Kongresine ancak bundan sonra gidilecektir. İl başkanlarından bir çoğu Genel İdare Kurulunu desteklemektedir. Böylelikle A. P. nin içinde hiyerarşik düzen tam manasıyla kurulacaktır. Ancak Ege teşkilâtında tepki kolay bastırılamayacaktır. Genel İdare Kurulunun karşısında Egelilerin pek iyi tanıdığı bir iş adama, Osman Kibar bulunmaktadır.

Tiz perdeden ötenler

Siyasi partilerdeki bu ayrılma ve gruplaşma faaliyeti, ister istemez C. H. P. ye de sirayet etti. 27 Mayısın ve Anayasanın korunmasıyla ilgili kanunu basın hürriyetlerini kısıcı mahiyette telâki eden bazı C.H.P. milletvekilleri gerek Millet Meclisinde, gerekse Senatoda feryadı bastılar.

Asım Eren - Turgut Göle
Altı kaval, üstü şişhane

Şeref Balkanlı
Çat orada, çat burada

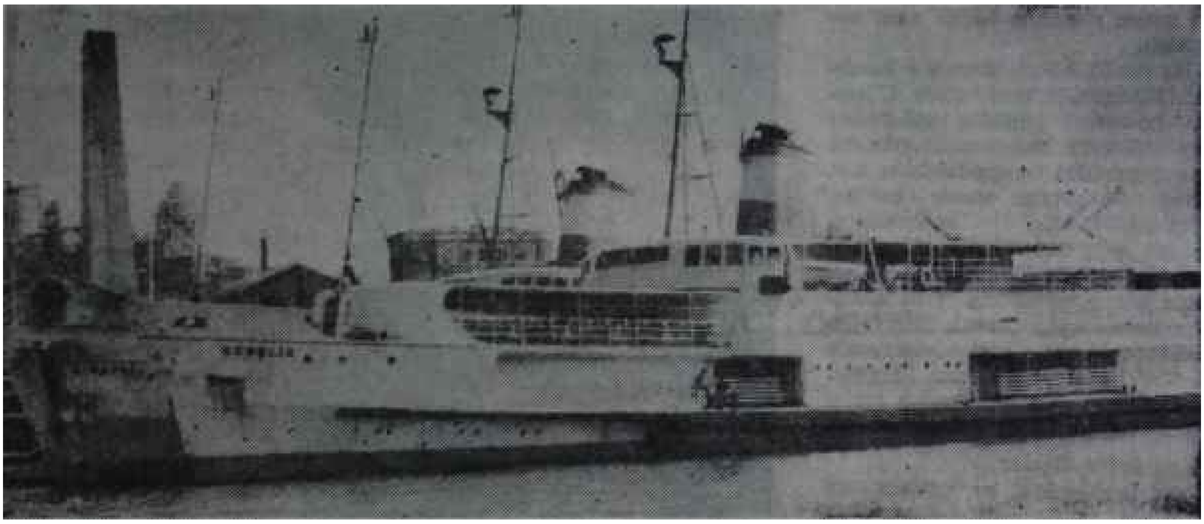
Parti Gruplarının kararına rağmen bu hareketi yapan milletvekili ve senatörler hakkında en seri şekilde harekete geçen C. H. P. oldu. Göle bayramdan sonra C.H.P. Senato Grup Haysiyet Divanınca, Gülek ve Eren C. H. P. Meclis Grup Haysiyet Divanınca sorguya çekilecek, her iki divan suçun mahiyetine göre bir karara varacaklardır. Bu ya disiplin cezası çerçevesi içinde kalacaktır yahutta eğer suçlar disiplin çerçevesini aşacak vüsatte ise, Göle için Senato Haysiyet Divanı ile C. H. P. Yüksek Haysiyet Divanının müştereken yapacakları toplantı sonunda, Gülek ve Eren içinse Meclis Grubu Haysiyet Divanı ile C.H.P. Yüksek Haysiyet Divanının müşterek toplantısı sonunda karar alınacaktır. Bu kararın ihraç olması muhtemel değildir.

C. H. P. içindeki gruplaşma pek münferit hareketlere inhisar ettiği 1" çin umumi efkârda diğer partilerdeki hâdiseler kadar akis bulmadı. Yıllanmış parti kendi iç meselelerini kendi sistemiyle ve sessizce halletmekte daha tecrübe sahibidir.

Ancak, ortada bir başka ve mühim farkın bulunduğu unutulmamalıdır. C.H.P. deki ayrılıklar şahsi sebeplere dayanmaktadır. Meselâ Kalım Güleğin, şu son bir yıl içinde birbiri peşine savunduğu tezler veya takındığı tavırlar yanyana getirilirse Picasso'nun en abstre resminden daha acaip bir levha ortaya çıkar. Zira Güleğe, sadece opportünizma hakim olmuş, bunun yanında hiç bir fikir, hiç bir görüş, hiç bir felsefe yer bulmamıştır. Göle ise, Bakan olamadıktan başka Avrupa Konseyi üyeliğini de elinden kaçırdığından beri tek yükselme yolunu -memleket için değil, kendisi için- bir askeri darbede görmektedir. Asım Eren ise, bir hissi zattır. Bunlar gibi, C.H.P. içinde şu veya bu kanatta yer almaş sayısın kimse vardır.

Halbuki A. P. ve Y.T.P. de durum başkadır. İki karşılıklı grubu birbirinden bir büyük fark ayırmaktadır. Bu iki parti birer yeni parti midir, yoksa eski D. P. midir? Bu bakımdan C. H. P. deki durumun aksine, A. P. de ve Y. T. P. de böylesine zıt inanç sahibi olanların bir arada durmalarına fiilen imkân yoktur ve siyasi hayatımızda bugüne kadar görülen karışıklıklardan bir büyük kısmının temeli aynı çatı altında bu kimselerin yanyana yaşamaya çalışmalarından doğmuştur.

Her halde bayram ertesinde, siyasi hayatımıza temizlikten gelen bir berraklık hakim olacağa benzemektedir. Bundan ise, sn ziyade demokratik rejim kazanacaktır.

İngilterede imâl edilen ve hemen arızalanan Gençlik ve A. Kavağı vapurları

Çabalama kaptan ben gidemem

Siparişler

Atlar tepişince..

bir süredir İstanbulda, Unkapanını Azapkapıya bağlayan Atatürk Köprüsünden geçenler Köprünün Beyoğlu cihetinde, sol tarafa isabet eden Haliç Tersanesinde havuzlanmış iki gemi görmektedirler. Geminin üstünde, yanında kenarlarında mavi tulumlar giymiş işçiler harıl harıl çalışmaktadırlar. Gemiler, Denizcilik Bankasına aittir. Bunlar, Şehir Hatları vapurlarıdır. Bir tanesinin adı İhsan Kalmazdır, öteki Anadolukavağıdır. İstanbulun çeşitli iskelelerinde sayısız yolcu bekleşirken ve yaklaşan yazla birlikte izdihamın da artacağına dair belirtiler başlamışken İhsan Kalmaz ile Anadolukavağı sabırlı ve mütevekkil, perişan kaderlerinin düzelmesine intizar etmektedirler.

Aslına bakılırsa Şehir Hatlarının tamirde bulunan gemileri bu iki taneden ihanet değildir. Denizcilik Bankası vapurlarının büyük bir kısmı muattal vaziyettedir. Çoğu havuzlardadır. Tamire ihtiyaçları vardır. Ama İhsan Kalmaz ile Anadolukavağı gene de bir hususiyete sahiptirler. Bir defa, onarımları hayli uzun süreceğe benzemektedir. Zira yeniden inlere konulabilmeleri için bazı önemli aksama muhtaçtırlar ve bu aksam ta İngiltereden gelecektir.. İngiliz yedek parçalarının Denizcilik Bankasını ve yolcularını biraz fazla bekletmeleri hiç kimseyi şaşırtmamalıdır.

Talihsiz İhsan Kalmaz ile Anadolukavağının öteki hususiyeti bunların yepyeni, pırıl pırıl gemiler olmalarıdır. Anadolukavağı Türkiye tarafından, İngilteredeki tezgâhtan çıktığında 14 Ağustos 1961'de, İhsan Kalmaz ise iki ay sonra, 15 Ekim 1961'de teslim alınmıştır. Buna rağmen tamire lüzum hissettirip kızağa çekilmeleri bir "Sipariş Şaheseredir.

Gerçekten, bu gemilerin siparişinin ibret uyandıracak bir hikâyesi vardır.

İki "Nüfuzlu Adam"

Bundan bir kaç yıl önce, tam tarihiyle 1959 yılının başlarında, Denizcilik Bankası İstanbul Şehir Hatları için dokuz vapura ihtiyaç hissetti. Bunları temin imkânı sağlandı. Fakat temin imkânının sağlanmasıyla birlikte, bir de "Tesir Yarışı" başladı.

O sıralarda "Gemi İşleri", Kabinenin iki nüfuzlu Bakanı arasında paylaşılmış durumdaydı ve bunların ikisi de ihalelerin kendi tuttukları firmalara verilmesi için görülmemiş gayret sarfediyorlardı. Her iki Bakan da ötekini, böyle hallerde daima olduğu gibi "hırsızlık" ile suçluyordu ve ancak kendisinin millet menfaatini, memleket menfaatini, hazinenin kârım düşündüğünü ileri sürüyordu. Bu yüzden, gemi sipariş edecek her şahıs, her teşekkül, her firma mutlaka bu iki kudretli zattan birine kapılanıyor, onun himayesini sağlıyor, sonra yarışta kim kazanırsa ihale onun üzerinde kalıyordu. Denizcilik Bankasının bu dokuz Şehir Hattı vapuru, tabii bu kaidenin istisnası olmadı. O konuda da, gemi siparişlerinin inhisarını ellerinde tutan Bakanlar iki zıt tavır takındılar.

Bakanlardan biri, vapurların, ziyadesiyle meşhur "İtalyan Kredisi" nden getirilmesini istedi. Bu takdirde sipariş, İtalyan Ansaldo firmasına verilecekti. Ansaldo firması, istenilen evsafa göre şartlarını ve fiyatım söyledi. Şartlar iyi, fiyat pahalıydı. Zaten, gemiler bir kredinin hudutları içine girince bundan başka türlü olmasına imkân yoktu.

Ancak, mimlenmiş Bakanın bu gayreti derhal tepki yarattı ve şüphe uyandırdı. Siparişten kendine bir yüzde ayıracağından herkes öylesine emindi ki -zira buna benzer hâdiselerde bir takım elle tutulur deliller ortadaydı- alâkalı resmi teşkilâtın ve devlet dairelerinin iyi niyetli bir çok mesul şahsiyeti diken üstünde oturur hale geldiler. Böyle durumlarda daima yapıldığı gibi, hemen öteki nüfuzlu zata koşuldu ve müdahalesi istendi.

Çekişme, uzun aylar devam etti ve hem İstanbulda, hem Ankarada çeşitli safhalar arzetti. Sipariş için ikinci bir talip vardı: İngiliz Fairfield Shipbuilding and Engineerig Co. firması. Sipariş o firmaya verildiği takdirde bîr krediden faydalanamayacaktı. Ama, fiyatlar daha ucuzdu.

Ucuz et

Denizcilik Bankası, başında Genel Müdürü dürüst Sami Şehbenderler olduğu halde, "İtalyan Kredisi" işinde bir dalaverenin mevcudiyetinden şüphelenerek İngiliz firması lehinde vaziyet aldı. Pazarlıklar, balta-

Sami Şehbenderli
Merhametten maraz

lamalar, devrin Başbakanı nezdinde teşebbüsler birbirini takip etti. Ankarada Maliye Bakanlığı da, öteki "Nüfuzlu Bakan" aleyhinde tavır takındı. Hemen herkes, en büyük iyi niyetle, bir malın ucuzu dururken pahalısına niçin iltifat edilmesi gerektiğini anlamıyor ve Fairfield uğrunda mücadele ediyordu. Mücadelenin kızgınlığından meselenin başka hususiyetleri ve unsurları kolaylıkla gözden kaçtı. Gemilerin evsafı adeta ikinci plâna düştü ve bir vurguna, daha doğrusu bir yeni vurguna mani olma endişesi her şeyin başında gelmeye başladı.

Gerçi usule göre, gemiler sipariş edilmeden önce inşaat için talip firmalar arasında bir eksilme açılmıştı ama gene usule göre Denizcilik Bankası işi mutlaka en ucuz fiyat teklif edene vermek sorunda değildi. Fiyatın yanında kalite de aranacaktı.

Tam bir "hırsızdan mal kaçırma" havası içinde cereyan eden sipariş muamelesinin sonunda zafer, Denizcilik Bankasının Sami Şehbenderler grubunda kaldı. Sami Şehbenderler gemilerin inşası işini Fairfield firmasına havale etmeye muvaffak oldu ve kararı da Banka İdare Meclisinden geçirerek yürürlüğe koydu. Tarih, 26 Ekim 1959 idi.

Gemilerin İngilterede inşası birbuçuk yıl devam etti. Bu arada Türkiyede 27 Mayıs İhtilâli oldu ve Sami Şehbenderler Denizcilik Bankasının başından alındı. Onun yerine, bir bilgili deniz subayı olan Sermet Gökdeniz getirildi. Denizcilik Bankasının bir çok işinin tedvini görevi de yer yer deniz subaylarına bırakıldı.

Gemilerden UM tesellüm edildiği zaman, 27 Mayıs İnkılâbının üzerinden tam bir yıl geçmişti. Denizcilik Bankasının başına getirilmiş olan Sermet Gökdeniz ve arkadaşları yeni Şehir Hatları vapurlarının sağlam ayakkabı olmadıklarım, üstelik vasıflan itibariyle yeterli sayılamayacaklarım anladılar ama, o sırada iş çoktan işten geçmişti.

Buyrun sefere!

Türkiyeye ilk gelen, Kuzguncuk oldu İngiliz firması tarafından 19 Mayıs 1961 tarihinde Denizcilik Bankası yetkililerine teslim edildi. Kuzguncuktan sonra 22 Mayısta Kanlıca, 18 Temmuzda Pendik, 4 Ağustosta Ataköy, 14 Ağustosta Anadolukavağı, 1 Eylülde İnkılâp, 20 Eylülde Harbiye, 15 Ekimde İhsan Kalmaz, 23 Ekimde de Turan Emeksiz Denizcilik Bankacının malı oldular. Ama birer mal ki, sormayınız gitsin!

Aynı tipte olan bu gemilerin her biri 360 bin ingiliz lirasına, yani takriben 9 milyon Türk lirasına malolmuştur. Yazın 2100, kışın 1600 yolcu alabilecek hacimdedirler. Süratleri ise, topu topu 15 mildir! Ama bunda, firmanın bir kusuru yoktur. Sürat, Banka ile inşaatçı firma arasında imzalanan mukavelenin "Teknik Hükümler" inde tasrih edilen ve istenen sürate uymaktadır.

Ancak, modern kısa mesafeli deniz nakliyatı ölçülerine uymayan husus gemilerin mazotla işlemesidir. Saatte 15 mil sürate karşılık 470 kilo mazot sarfeden bu gemiler günde ortalama on saat seyir ettikleri Şarz ve kabul edilirse 6,5 ton mazot yakmaktadırlar ki bu, günde 1750 lira demektir. Ayrıca her bir gemi 1 kaptan, 2 makinist, 5 güverte ve 5 makine personeli, 3 kamarot olmak üzere 17 kişilik mürettebata ihtiyaç göstermektedir. Bu, rantabl bir işletmenin kolay kaldıracağı yük değildir.

Buyrun kızağa!

Gemiler, adeta işletilmeye başlamalarıyla birlikte -mütehassısların kolayca tahmin edebilecekleri veçhile- sapır sapır dökülmeye başladı. Pırıl pırıl, denizci tabiriyle "kız gibi" vapurların en sağlamı Kanlıca çıktı. Pes etmeden önce, tam 198 gün aralıksız sefer yapmaya muvaffak oldu. Onu -nazar değmeyen bir başkası- Pendik takip etti. Pendik, arızasız 149 gün sefer yaptı ve ancak ondan sonra boyun eğdi. Kanlıca ve Pendiğin dışında Kuzguncuk 124 gün dayandı. Kahraman Kuzguncuk şimdi, Christiansen und Mayer tipi makinelerinde bir arıza müşahede edilmiş olmamakla beraber tamirdedir. Geminin, mazotla ısınan alev borum ingiliz tipi kazanında, gemicilerin tabiriyle "Külhan Çökmesi" olduğu anlaşılmıştır.

Ama, bütün vapurların en talihsizi İhsan Kalmaz olmuştur. İhsan Kalmazın Boğaziçi ve Marmara suları üzerindeki ömrü topu topu 13 günden ibarettir ve bu gemi 13 rakkamının uğursuzluğunun tipik misalidir.

Gerçekten İhsan Kalmaz sefere konduktan sadece 13 gün sonra li-

Kuzguncuk ve Kanlıca iskelede bekliyor
Bekle babam, bekle

A. İhsan Kalmaz gemisi tamir bekliyor

Ucuz etin yahnisi

manda bir kazaya uğradı. Bu müsademe oldu ve vapur sakatlandı. Ama İhsan Kalmazın tek ve esas rahatsızlığı bu müsademede aldığı bere değildir. İngilizlerin ifadesine göre Fairfield firmasının bu namlı eseri, tıpkı kardeşi Kuzguncuk gibi bir bünyevi hastalıkla malûldür. Konulan teşhise göre İhsan Kalmaz da, "Külhan Çökmesi"nden mustariptir ve tedavisi hayli uzun sürecektir. Müsademe, sadece bir ilâvedir. Yoksa, Kuzguncuğun külhanı hiç bir müsademeye lüzum hissettirmeksizin kendiliğinden çökmüştür.

Dokuz tanesi tam 81 milyon liraya malolmuş bulunan gemilerden Kanlıca, Pendik, Ataköy, Harbiye ve Turan Emeksizden gayrı dört tanesi halen havuzda, muattal durumdadır. Talihsizliği mümkün nisbetinde azamaletmek sevdasıyla mühendis ve eksperler külhanı çöken iki geminin kazalarındaki sağlam ondülasyonlan sökmüşler ve bunları birbirine yamayarak bir sağlam kazan meydana getirmişlerdir. Bu sağlam kazan, gemilerden birine monte edilmiştir. Gemi, Kuzguncuktur. Buna rağmen vefalı Kuzguncuk halen İstinye doklarında pineklemekte ve kaderinin düzelmesini beklemektedir. Öte yandan, sağlam ondülasyonlar da bittiğinden İhsan Kalmaz için İngiltereye yeni bir kazan ısmarlanmıştır. Anadolukavağı Haliç tersanesinde 24 Aralık 1961'den, İnkılâp ise İstinye tersanesinde 2 Aralık 1961'den beri bekleyip durmaktadır.

Zavallıların bekledikleri, ilgiden başka şey değildir.

Kıssadan hisse

Bitirdiğimiz haftanın içinde, çok zamandan beri olduğu gibi Atatürk Köprüsünden geçenler orada vapurları gördükçe memleketi bunca zarara sokmuş olanlara içten içe küfür yağdırmakta devam ettiler. Aslında, asıl lanetlenmesi gereken şu veya bu şahıs değil, bir zihniyettir. Bir idarenin daha doğrusu bir iktidarın dünyanın bütün şaibesi altında bulunması devletin menfaatini korumak endişesiyle hareket edenleri bu çeşitten hatalı adımalara, yanlış tasarruflara itmiştir. Herkes, en iyi niyetlerle ve her taşın altında bir kötülük arayarak ucuz etlere heves etmiş ve neticede daha büyük zararlara yol açılmıştır. 81. Milyon Türk lirası! Bu milleti, böyle bir ağırlık altında ezilmesine gönüllerin razı olması kolay değildir.

Yeni iktidarın, devlet teşkilâtında bir reforma girişinin bir sebebi da zaten budur. Şimdi istenilen, baştakilerin hırsız olmadığı kanaatinin bir defa daha yüreklere yerleşmesinden sonra bütün kademelerdeki yetkililerin hem sorumluluklarım, ama hem de haklarını belirli ölçüler içinde serbestçe kullanmalarını temindir. Unutmamak lâzımdır ki, eğer "İtalyan Kredisi Şampiyonu" zat devlete her dövizli ihalesinden hisse aldığı açıkça bilinen bir kimse olmasaydı bugün kızaklarda yatan gemiler ucuzcu ingiliz firması yerine, emeğinin değerini isteyen italyan firmasına verilecekti ve 81 milyonun heba olması yerine, mesela 100 milyon liraya mükemmel dokuz gemi İstanbul halkının hizmetine girecekti.

Krediler

Ucuz para

Bitirdiğimiz haftanın ortalarında Londradan gelen bir haber, dünyanın her tarafında mali çevrelerin bütün alâkasını üzerinde topladı. İngiltere Bankası reeskont faizini yüzde altıdan, beş buçuğa indirdi. Karar derhal geniş akisler yaptı ve sterlinin ucuzlamasının sterlinin değeri üzerinde bir tesir yapıp yapmıyacağı düşünüldü. Belirtiler, İngiliz lirasının kıymetinden kaybetmiyeceği, fakat kredilerin ucuzlatılması suretiyle sterlin bölgesinde bir canlılık ve hareketin başlıyacağını göstermektedir. Herhalde Maliye Bakanı Butler, yanlış bir ata oynamışa benzememektedir.

İngilterede bu indirme yapılırken, Ankarada kredi faizleriyle alâkalı bir karara henüz? varılmış değildir. Esas itibariyle kredinin bollaştırılması uygun görülmekle beraber, bunun fiyatı konusunda görüşler ikiye ayrılmakta devam etmektedir. (Bk. AKİS - Sayı: 401, İKTİSADİ ve MALİ SAHADA)

Bizde kredi faizleri 1933 ile 1951 arasında bir ucuzlama göstermektedir. Merkez Bankasının reeskont faizi 1933de % 12 iken (âdi ikraz için) 1938'de % 8,50 ye, 1951de % 7 e indirilmiştir. 1938'de açık krediler için % 12, 1951'de % 9 faiz tesbit olunmuştur. Buna mukabil, bankalardaki vadesiz veya üç aya kadar vadeli mevduat için faiz 1933 ve 1938'de 4.50 iken bu, 1951'de % 2.50 ye indirilmiştir. D. P. nin istikrar tedbirleri, bundan sonra alınmıştır.

M. B. K. iktidarı, işin başında kredi faizleriyle yanlış bir şekilde oynamıştır. İhtilâl piyasayı zaten dondurmuşken ve iş hayatı ölüye pek yakın bir seyir takip ederken 1960'ın sekizinci ayında krediler ziyadesiyle pahalı hale getirilmiştir. Faiz Merkez Bankasınca âdi ikrazlar için % 12, açık krediler için % 10 uygun görülmüştür. Aynı tarihte T. C. Ziraat Bankasınca açılan orta ve uzun vadeli zirai kredilerin faizi % 7 de dondurulmuştur.

Ucuz para, bol para
XX. Asrın hâkimi

Paranın pahalanması, beklenildiği gibi paranın kıymetlenmesini temin etmemiş, buna mukabil çeşitli şekillerde iş hayatımıza zarar vermiştir. Bu arada tedavül hacmi de garip bir durum göstermiştir. 28 Mayıs 1960 vaziyetine göre tedavüldeki banknot miktarı 3.888.119.097,50 iken bu, 27 Mayıs 1961 vaziyetine göre 4.488.975.127,50 ye yükselmiştir. Buna rağmen ne bir enflasyon görülmüştür, ne de piyasa canlanmış, hararetlenmiştir. Piyasaya sürülen para, bir piyasa içi deflasyonla tesirsiz hale gelmiştir.

M. B. K. idaresi, kredi faizleriyle ikinci defa 1961 in beşinci ayında oynamıştır. 12 Mayıs 1961'de çıkarılan 302 sayılı kanunla bir miktar ucuzluk yapılmış ve âdi ikrazlar ile açık krediler için % 10.50 faiz haddi tanınmıştır. Zirai krediler ile ihracat finansman kredilerinin faizi ise, % 9 olmuştur. Küçük sanat erbabı, esnaf ve esnaf teşekküllerine Türkiye Halk Bankası ve Halk Sandıkları eliyle açılan kredinin fiyatı da % 9 olmuştur. Buna mukabil T. C. Ziraat Bankasınca açılan orta ve uzun vadeli zirai kredilerle 5389 sayılı kanun gereğince tahvil hasıllarından bankaca yapılan ikrazatın faiz hadleri 1960 esasına göre % 7 ve % 5 olarak bırakılmıştır.

Ucuzluk miktarı

Bugün kredinin pahalı olduğu hiç kimsenin meçhulü değildir. Adi ikrazlarla açık kredinin iş adamına maliyeti % 18'den aşağı olmamaktadır. Bazen faiz bu miktarın da üzerine, çeşitli kanuni yollardan çıkmaktadır. Ancak, ortada bir başka gerçek vardır. Kredi hacminin kâfi olmaması yüzünden, dışarıdan % 20 nin üstünde faizle para temin edenler eksik değildir. Bu, kredinin pahalı olmadığı, sadece hacminin arttırılmasının piyasada sıkıntıyı azaltacağını söyleyenlere hak verdiren bir durumdur.

Ancak, bahis konusu olan sadece bolluk veya darlık değildir. Bu kadar yüksek faizle iş gören piyasa,

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA,

ister istemez maliyetle çalışmakta ve başka memleketler için normal sayılacak karlarla tatmin olmamaktadır. Bilhassa iş hayatının açılacağı ve geniş devlet yatırımlarının başlayacağı şu sırada, yüksek maliyetin hem faydaları, hem mahzurları vardır. Ancak, mahzurların faydadan çok olduğu gözden kaçmamaktadır.

Kredilerin ucuzlatılması taraftan olanlar % 1,5 nisbetinde bir indirmenin büyük canlılık ve ferahlık getireceği tezini savunmaktadırlar. Bunun bir enflasyon doğurması da bani» konusu sayılmam aktadır. Hele, ümit edildiği gibi bir dış yardım sağlanırsa faiz hadlerinde yapılacak % 1,5 luk ucuzluğun böyle bir tehlikeye yol açması hiç beklenmemektedir. O zaman âdi ikrazlar ve açık krediler % 9 la reeskont edilecektir.

Buna mukabil, böyle bir ucuzluğun bankalardaki mevduata tanınan faizleri de indireceğiden halkı tasarruftan alıkoyması bir esaslı mesele olarak ileri sürülmektedir. Mevduat faizleri zaten yüksek değildir. Bunun daha da indirilmesi tefecilik istikame tinde teşvik yerine geçecek ve halk parasını bankaya yatırmaktansa daha kârlı sahalara yöneltmeye çalışacaktır. Böyle söyleyenler, Merkez Bankasının senetler üzerinde daha az titiz davranmak suretiyle tedavüle para çıkarmaksızın kredi hacmini müsbet şekilde arttıracağını, bunun da piyasanın ihtiyacını mükemmelen karşılayacağını bildirmektedirler.

Butler
Kefeni yırttı

Gerçek şudur ki, yeni bütçeyle geniş bir iş hayatını açma arzusunda olan Hükümet ve Başkam İsmet İnönü önümüzdeki günlerde tetkiklerini bitirecekler ve kredinin hem hacmi, hem faizi konusunda esaslı ve devamlı kararlar alacaklardır. Piyasada bir sıkışıklığın olduğu ye tedavüldeki paranın iyi dönmediği aşikârdır. İdeal, bu paranın süratle iş hayatına girmesidir. O takdirde, hareket hemen başlayacaktır. Ancak suni çekingenliklerin suni teşviklerle bertaraf edilmesi şimdi tek çıkar yol olarak görülmektedir. Piyasa istikrarına kavuştuğunda ve normal hale döndüğünde mali tedbirler de, kendi normal çerçeveleri içine rahatlıkla girebilecektir. Geçmiş tecrübeler göstermektedir ki iktidarlar musluklara sıkı sıkıya hâkimdirler ve bir su baskası ihtimali basiretli davranıldığı takdirde pek de muhtemel değildir. Bu bakımdan, bir takım endişelerin yersiz okluğu muhakkaktır.

İktisadi Büyüklük

Geri kalmış iktisatların, evvelden beri bir hastalığı vardır: Müesseseleri, verimliliği sağlayacak tarzda, nisbette büyümemiştir. Bu, "el tezgâhı devri" nden "fabrika devri" ne henüz tamamile geçememiş olmanın neticesidir. Bahis konusu hastalık sadece sanayi dalına has değildir. Tarımda, ihracatta, ithalatta, hülâsa iktisadın ve ticaretin her kolunda bir takım cüce teşekküller milletçe emek kaybına, sermaye kaybına, gelir kaybına, zaman kaybına, döviz kaybına yol açmaktadır. Gerçi para kazanmanın bir ilim haline getirildiği Amerikada müesseseler lüzumundan fazla büyüdüğü zaman da kayıpların başladığı araştırmalar neticesi sabit olmuştur. Mesela General Motors'un bu kaidenin hemen tek istisnasını teşkil etmesi bir hayret konusudur, bir sırdır. Onun dışındaki dev teşekküller, devliklerini ilmi sınırın dışına taşırmamaya dikkat etmektedirler. Bugünün iktisadında ideal ne çok fazla büyük, ama ne de pek ufak müesseselerdir.

Türkiye, alt uçta bulunmasının tabii bir neticesi olarak her sahada küçük ölçülere sahiptir. Bu yüzdendir ki, mesela ithalatını pahalıya maletmektedir. İstatistikler göstermektedir ki bizim dış ticaret muvazenemizdeki açığın bir sebebi budur ve bir çok memleket bizden çok ucuza ithal malı temin edebilmektedir. Orada, ithalat sektörünün bölük pörçük manzara göstermemesi dış firmalarla konuşmakta, bizim tâbirimizle pazarlıkta bir avantaj sağlamaktadır. Fiyatlar dalma daha müsait olmakta, kapkaççı ticaret itibar bulmamakta, hem iyi hem ucuz teklifler ciddi, belirli büyüklükte, anane ve prensip sahibi firmalara gelmektedir. Böylece aynı dövizle biz baçka değerde, bir diğeri başka değerde ithal malı sağlamaktadır.

Şimdi Türkiyede, nasıl tarımda verimsiz işletmeler İktisadi büyüklükte işletmeler haline getirilecekse, özel sektörde de ithalatçı müesseselerin daha derli toplu olması bir şart halinde karşımızda belirmektedir. Bir yandan daha fazla istihsal yapılmasına çalışılırken diğer taraftan da İthalatın ucuzlatılması tediye muvazenemizde esaslı fayda sağlayacağa benzemektedir. Ancak toprak reformu ile özel sektörde devlet marifetiyle girişilecek bu neviden bir reform arasındaki fark Uç kimsenin meçhulü değildir. İkincisi, şüphesiz ki birinciye nazaran dahi daha fazla dikkat, itina ve ehliyet isteyecektir.

En iyisi, Devlet Plânlama Dairesinin, çeşitli reorganizasyon çalışmaları sırasında ithalatçı firmalar üzerine de eğilmesi ve bir takım realist, verimli normlar tâyin etmesidir. Bu normların altında kalan müesseseler ithalat yapıp memleket dövizini israf etmek hakkından mahrum bırakılınca ve iktisadi büyüklükte teşekküller geniş imkânlarla harekete geçince piyasada da bir belirli nisbette ucuzluk olmaması için üç bir sebep yoktur.

Tâ ki düzen iyi kurulabilsin ve kaş yapayım derken göz çıkarılmasın. Eğer bu konuda yabancı mütehassıslardan faydalanmak imkânı bulunursa netice şüphesiz daha güven verici olacak ve normlar daha iyi seçilebilecektir.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Afrika

Kabineyi sarsan sömürgeci

Çok zarif Majestelerinin hükümeti, geride bıraktığınız hafta şiddetli bir sarsıntı geçirdi. Mac Millan hükümetinin istifa etmesi ihtimali, gazete sütunlarında yer aldı. Hükümet üyelerinin birbirlerine girdiklerinden bahsedildi. Bu sırada bir akşam, Londra hava alanına inen yaşlı bir zat:

"— Gerekirse silâhla karşı koyacağım, federasyon kuvvetlerini harekete geçireceğim, memleketin ikinci bir Kongo olmasına göz yummıyacağım! Ben Başvekilliğe hevesli değilim. Çekilip, başımı dinlemek isterim. Fakat anarşiye müsaade edemem" diye beyanat veriyordu.

Hadise, nükleer bomba veya Sovyetlerle münasebetlerin gelişmesi, yahut Berlinin alınıp verilmesi gibi işlerle ilgili değildi. Hava meydanında bağırıp çağıran zat, Rodezya - Niyasaland Federasyonunun başkanı Sir Roy Welensky idi ve silâhla karşı koyacağını söylediği şey de, İngiliz kabinesinde hadise yaratan bir anayasa, Kuzey Rodezyaya verilecek anayasa idi.

İngilizler 1953'den beri Afrikanın göbeğinde Kuzey ve Güney Rodezya ile Niyasaland'dan meydana gelme bir federasyon idame etmektedirler. Eski sömürgeciliğin mek parmak ilerlemiş bir şekli olan bu formül Orta Afrika federasyonu adını taşımaktadır. Tabii bu gibi yerlerde mûtad olduğu veçhile yerli halk beyazlar tarafından idare edilir ve memleketin serveti de beyazların Cebine iner. Ancak bu kalın hatlarla çizilen manzarayı, İngiltere, İkinci Dünya Harbinden hemen sonra başlayan bir mantık ve realizm mekanizması ile, sömürgelere peyderpey bağımsızlık tanımak ve herhalde sömürge savaşlarına girmemek gibi akıllıca bir düstur ile rötuş etmiştir, hâlâ da etmektedir. 1957 den bugüne kadar İngilterenin yalnız Afrikada bağımsızlığını tanıdığı memleketlerin sayısı en az üçtür ve bunun bir misli de sıra beklemektedir. Gürültüye sebep olan anayasa da bu yolda atılmak istenen bir adımdır. Kuzey Rodezyada yerlilerin demokratik şart ve nisbetlere göre idareye iştirakini derpiş etmektedir.

İşte Bir Roy'un, Afrikada yüzdeyüz beyazların hâkim olduğu iki idareden birinin - diğeri Güney Afrikadır, geri kalanlarda ise milliyetçi cereyan bu gasıp idareleri sarsmış bulunmaktadır- Başkanı olan bu sömürgecinin kabulünü istemediği anayasa budur. Zira bu anayasa kabul edilecek olursa memleket servetinin yerli halk lehine değerlendirilmesi bahis konusudur. Sir Roy bunu federasyonun dağılması gibi göstermektedir.

İkinci Kongo

"Federasyonun dağılmasına mâni olacağım" derken Sir Roy Welenski, dostu Çombeyi düşünmektedir. Hani şu, 1960 Ağustosundan beri dünyanın başına kırk çift çorap ören ayrılıkçı Katanga Başkanı Çombeyi... Katanga, bilindiği gibi Kuzey Rodezya ile hemhuduttur. Çombe, gerek Birleşmiş Milletler kuvvetlerine, gerekse merkezî Kongo hükümetinin otoritesine karşı koymak için gerekli silâh, cephane ve ücretli askerlerden mühim bir kısmını Kuzey Rodezyadan almıştır. Kuzey Rodezya -Katanga hududu üzerinde kâin Ndola'ya uçakla giderken oldukça esrarlı şartlar içinde kazaya uğrayan Birleşmiş - Milletler Genel Sekreteri Hammarskjoeld'un kanından da bu iki memleket, bu iki memleket idarecileri mesuldürler. Bu mesuliyeti henüz gereği gibi üzerlerinden atamamışlardır. Şimdi Çombe işini yoluna koymuş, toprakları üzerinde çalışan şu mahut "Maden Birliği" üyelerini ve diğer menfaatleri uzlaştırmış, dolayısile kendisine yöneltilen hareketleri durdurmuş olduğuna göre, Sir Roy, istikbali bu kadar parlak olan bir komşudan bir "Anayasa kâğıdı" yüzünden vazgeçebilir mi? Katanga maden damarları Kuzey Rodezyaya uzanmaktadır ve Kuzey Rodezyanın Katanga madenlerinde büyük hissesi vardır. Yarın, öbür gün Londra kabinesi Kuzey Rodezya anayasasını yürürlüğe koyup da bütün bu menfaatlerin sahibi kim olduğu meselesini münakaşa konusu ederse, ne olur? İşin aslı budur. Sir Roy Welensky, muhtemelen muhtar olabilecek bir Katanga ile kader ortaklığına hazırlanmaktadır. Ama, Kongonun huzura kavuşmasına mâni olan Çombe bir zenci, Rodezyayı idare eden ise "Sir" imiş!.. Bunun dünyayı parmağında oynatan "büyük iş" âlemi için hiç bir ehemmiyeti yoktur. Hattâ bu âlem

KENYA VE KOMŞULARI

için kabinelerin, meclislerin bile hükmü yürümez.

Yürümez ama, dağ- yürümezse derviş yürür meselince yürüyen bir şey vardır: Mazlum milletlerin hakkı!..

Kenyanın ateşli mızrağı

Rodezya - Niyasaland Federasyonunun âkibeti, Londra hükümetini meşgul eden tek tasa değildir. 1952 de ayaklanan ve İngilizlere ecel terleri döktüren Mao-Mao'ların memleketi Kenya da bağımsızlık peşindedir ve İngiltere hükümeti hu bağımsızlığı vermeye teşne görünmektedir. Zira yukarıda kısaca bahsedilen Orta Afrika Federasyonu gailesinin Doğu Afrikaya sirayeti ve bir takım tehlikeli ihtilâtların başgöstermesinden korkulmaktadır.

Doğu Afrika sahilinde kâin bulunan Kenya, gayet nevraljik bir noktadadır. Tam ekvator çizgisinin üzerine oturmuş bulunan memleket Kuzevde Habeşistan ve Sudan, Batıda Uganda, Güneyde Tanganika ve Doğuda Somali ve Hind denizi ile hudutludur.

Ancak, Kenya meselesinin nezaketi ne sadece coğrafî durumun karışıklığından, ne de Mao . Mao felâketinin verdiği tecrübeden ibarettir. Mao-Mao'ların lideri olduğu iddiaslle hapse atılmış bulunan Jomo Kenyatta -Kenyanın Ateşli Mızrağı- geçen yaz hapisten çıkmıştır ve şimdi Londrada toplanan konferansa katılmaktadır.

Durumun nezaketi, birçok Afrika memleketlerinde olduğu gibi işe kabile dâvalarının karışması ve daha vahim olarak, yabancıların bu rekabeti istismara kalkışmalarıdır. Kenyaya yeni bir anayasa vermek, diğer bir deyimle, bağımsızlık vermek maksadile geçen 14 Şubattan beri Londrada toplanan konferaista bir anlaşmaya varılmasına mâni olan da yine bu kabile dâvaları, daha doğrusu, kabilelerin siyasî ifadesi olan partiler liderlerinin "memleketin gelecekteki bünyesi üzerinde uyuşamamalarıdır.

Kenyanın en kuvvetli kabilesinin siyasi teşekkülü olan "Milli Birlik" partisini temsilen konuşan Kenyatta kuvvetli bir merkezî hükümet kurulmasını istemektedir. Konferanstaki siyasî rakibi ve ikinci derecedeki büyük partt "Demokratik Birlik" partisinin lideri Ngala ise ademi merkeziyet sistemine taraftardır. Zira ancak bu suretle bir "Parti diktatörlü 'ğü"nün önlenebileceğini söylemektedir.

Kenyatta ve taraftarları, rakiplerini sömürgecilerin ajanı olmakla suçlandırmakta, buna mukabil karşı taraf da Kenyattayı komünist taraftan veya en azdan komünistleri müsamaha eden bir adam gibi göstermektedir.

Zehirli ok

65 Afrikalı delegenin, milli kıyafetlerile iştirak ettikleri Londra konferansının ve bu tüylü, mızraklı zevat arasında Sömürgeler Bakanı Maudling ile Commomvealth Bakanı Sandys'in arzettikleri manzaranın çok değişik ve eğlenceli olduğu şüphesizdir. Fakat bu "Operet'in zaman zaman drama döndüğü de görülmektedir. Meselâ, merkeziyet veya federalizm .sistemi üzerinde tartışılırken, azınlık kabilelerinden bir liderin peştemalı altına gizlediği zehirli oku kaldırıp konferans masasının ortasına saplaması gibi... Heyecanlı lider bu suretle, federalist sistem kabul edilmediği takdirde savaş çıkacağını kendi kabilesine has ifade ile belirtmiştir.

Buna karşılık Kenyatta "Ben ihtiyar bir adamım. Ama istiklâli sağlamadan Londrayı terketmiyeceğim" demekle iktifa etmektedir. . Kenyattanın ihtiyarlığından bahsetmesi yetersizliğini, İktidarsızlığını anlatmak için değildir. Aksine, 65 yaşında olan, fakat taraftarlarının 75 yaşında olduğunu iddia ettikleri Kenyatta, bu suretle, ancak 40 yaşında olan rakibine üstün olduğunu ifade etmektedir. Zira Afrikalılar nezdinde, özel olarak Kenyada ileri yaş, bir- itibar ve nüfuz alâmetidir.

Buna karşılık Ngala'nin avantajı ise bu günkü Kenya hükümetinin başkam olmasıdır. Filhakika, 1960 Londra konferansında kabul edilen anayasaya göre Kenya bir nevi dahi lî muhtariyete kavuşup, 1961 baharında secimler yapılınca Kenyattanın partisi en kuvvetli parti olarak mey dana çıkmış, fakat o sırada Kenyatta hapiste olduğundan ve tahliyesi zamanı üzerinde uyuşulamadığından "Milli Birlik" hükümete girmemiş ve Ngalanın "Demokratik Birlik" partisinin hâkim olduğu bir kabine kurulmuştu. Ancak hükümet başkanlığı sıfatı, Kenyattanın arkasında duran iki büyük kabilenin Kikuyu ve Luo kabilelerinin sıkleti yanında hiç mesabesindedir.

Diğer unsurlar

Çoğunluk biç şüphesiz Kenyattadadır. Fakat İngilizler bu işin çoğunlukla hal edilemiyecegini, bir orta formül bulmanın zarurî olduğunu bilmektedirler. Zaten, bazı özel durumlar da böyle bir ortalama hal tarzını zarurî kılar gibi görünmektedir. Zira Kuzey Eyaletindeki 100 bin Somalili, yeni Somali Cumhuriyetine iltihak etmek istiyorlar. Sahil bölgesindeki 35 bin Arap ise tekrar Zengibar Sultanına tâbi olmak arzusundadır. Nitekim Zengibar Sultanı, vaktile kendi idaresinde bulunan ve 1887 tarihli, bir anlaşma ile İngiliz sömürge idaresine terkedilen bu sahil topraklarını geri almak için Londraya koşmuştur.

Bu vaziyet dahilinde Jomo Kenyatta az çok federalist bir sistemi kabul edecek midir? İhtiyar lider, bu federalizmin ne olduğunu anlamadan kabul etmek niyetinde görünmemekte ve çok daha geniş federasyonlar, merkezî bir hükümet ile Kenyanın da dahil olacağı büyük bir Batı Afrika federasyonu tasarlamaktadır.

Evvelce Kenyattanın yalnız Kenya, Uganda, Tanganika ve muhtemelen Niyasaland'dan müteşekkil bir federasyon tasarladığı biliniyordu. Fakat "Kenyanın Ateşli Mızrağı" son beyanlarından birinde bu federasyona Somali, Habeşistan, Zengibar ve Rodezyayı da katmış, Portekiz Mozambikinin de ilerde ayni federasyona girebileceğini İlâve etmiştir. Kenyatta, ufkunu çok geniş tutmaktadır. Bunun da *yetti* siyasî rakipleri ile beraber İngilizleri de ürküttüğü görülmektedir.

Fakat herhalde Londra konferansında bir hal tarzı bulmak gerekiyor. Zira liderler netice almadan veya yalnız bir "tarafı tatmin eden bir netice ile Kenyaya dönecek olurlarsa, 1952 . 53 hadiselerini gölgede bırakacak facialarn zuhuru emri vâki olacaktır

BASIN ŞEREF DİVANININ TEBLİĞİ:

6. Mart 1962 günü Prof. Dr Naci Şensoy'un başkanlığın da toplanan Basın Şeref Divanı aşağıdaki tebliğin umumi efkâra duyurulmasını kararlaştırmıştır.

— 10 Ocak 1963 tarihi Ekspres gazetesinde "Salim Başol kanserden müzdarip başlığı altında yayınlanan haberin, hilafı hakikat olduğu Divanca yapılan araştırma sonunda tesbit edilmiş ve Basın Ahlâk Ya- | Basım ihlâlinden bu durumdan dolayı Ekspres gazetesinin. TAKBİHİ, kararlaştırılmıştır.

— Yeni İstanbul, Vatan, Teni Sabah ve Ekspres gazeteleri hakkında yapılan diğer müracaatları inceleyen divanımız bu konularda herhangi bir işlem yapılmasını gerektiren bir durum görmemiştir.

F E N

Radyo

Yeni imkânlar

Son haftalarda Ankarada, radyoların orta dalga bandında istasyon arayanlar gayet berrak sesli ve kuvvetli işitilen yepyeni bir istasyonun müzik yayınıyla karşılaştılar. Bu, iki yıldanberi yerli bir firma, tarafından imal edilmekte olan İl Radyoları serisinin ikincisiydi. Bunların ilki İstanbuldaki Radyoevinin içinde kurulmuş ve bilhassa, kurulduğu yıldanbevi revizyon görmeyen, asıl İstanbul radyosunun bakıma alınması sırasında büyük hizmetler yapmıştı. Halen çalışmakta ve bilhassa müzik meraklısı dinleyicilerini ziyadesiyle memnun etmekte olan İstanbul İl Radyosu hiç şüphe yok ki önemli bir medeni ihtiyacı karşılmaktadır.

İl Radyoları, İstanbul ve Ankaradan sonra, diğer 5 ilimizin merkez ilçelerine de kurulacak ve böylece bu İllerin mahallî karakterini aksettiren kültürel yayınlar yapacaktır.

Aslında bütün bu yeni teşebbüsleri 26 yıllık tecrübelerin verdiği kötü sonuçların zorladığını kabul etmek gerekir. Türkiye, İstanbuldaki 5 kilovattık usun dalga radyosunu kurarak Avrupada radyo yayınına ilk başlayan memleketlerden biri olmuşken, sonradan bu işte çok geri kalmıştır. Bu durumu gören Cumhuriyet hükümeti 1936'da Ankarada yeni ve kuvvetli bir radyo istasyonunun kurulması için teşebbüse geçti. Ancak elde tecrübenin verdiği doğru görüşler yoktu, 120 kilovat gücünde bir tek uzun dalga istasyonunun maksada hiçbir bakımdan elvermediği ancak istasyon bitip yayına başladıktan sonra anlaşıldı.

Türkiye toprakları coğrafi şekli bakımından doğu batı istikametinde uzanan bir dikdörtgendir. Bu dikdörtgenin uzun kenarı ile kısa kenarı arasında hemen hemen dört katına yakın bir oran vardır. Yâni, meselâ Ankaradan doğu sınırlarına sesini radyoyla duyurabilmek için Adanaya duyurabilmeğe oranla dört kere uzun mesafe katetmek gerektir. Radyo tekniği bakımından ulaştırma menzilinin artması radyo vericisinin gücünün arttırılmasını gerektirmektedir. Çünkü bir radyo vericisinden çıkan elektromanyetik dalgalar atmosferin içersinde birçok sebeplerle zayıflamaya mâruz kalmaktadırlar.

"Uzun dalgalar" dediğimiz ve dalga boyları 1000 ilâ 2000 metre olan radyo dalgaları için yer dalgasının önemi büyüktür. Uzun dalgada yayın yapan bir verici postanın anteninden yayınlanan dalgaların büyük kısmı yere paralel olarak giderler. Mamafih gök dalgaları uzun dalgada da, bilhassa çok uzak menzillerde, tesirini gösterebilir. 200 ila 600 metre dalga boyları arasında kalan "orta dalgalara" gelince, bunlarda gündüz saatlerinde yer dalgası gece ise gök dalgası hâkimdir. 60 metrenin altındaki "kısa dalgalar" ise sadece gök dalgası yardımıyla yayınlanırlar.

Gök dalgasının radyonun bugünkü gelişmesinde etkisi çok önemli olmuştur. Birkaç bin kilometre uzaktaki bir radyo istasyonunun yayınlarım mahallî bir istasyonunki kadar net ve parazitsiz alabilmek ancak bu sayede mümkün olmaktadır.

Radyo stüdyosu

Yalnız yer ve gök dalgalarının her ikisinin de tesiri olduğu orta dalgalarda, bu iki dalgamın birbiriyle karışması ve girişimi yüzünden çok kötü "Fading" olayları ve alınan yayınlarda ses bozulması, "distorsiyon" lar görülmektedir. Bu hal bilhassa gök dalgasının kuvvetli olduğu gece saatlerinde meydana çıkmaktadır.

Menzil her an değişken bir durumdadır. Yayınlar bazen binlerce kilometreden dinlenebileceği gibi, çok kere 60 kilometre kadar yakınlarda bile dinlenemeyecek kadar bozulabilir. Bilhassa orta dalga bandında sayısız istasyonların yayın yapmakta olduğu bu devirde uz?ak mesafelerden orta dalga neşriyatını dinlemek sadece bir baht işi hailine gelmiştir.

Geç kaldığımız nokta

İşte İl Radyoları teşebbüsünün en semereli sonucu da bu olacaktır. Amerikada 1925 yılından itibaren uygulanan ve çok iyi neticeler alınan bu usûle göre her şehre bir veya birkaç küçük güçte orta dalga vericisi yerleştirilmiş, gerekirse bunlar arasında telli olarak yayın bağlantısı sağlanmıştır. Sonralan Avrupada da ele alınan bu metodun memleketimiz de daha yeni uygulanmağa başladığı görülmektedir.

Radyo ve elektronikte en ileride olan Amerikada geliştirilen ve İkinci Dünya Savaşından sonra Avrupaya da yayılan diğer bir metod Frekans modülasyonlu ve çok kısa dalgalarda, yâni çok yüksek frekanslarda, yayın yapan küçük güçlü vericilerin kullanılmasıdır. Yalnız bukadar yüksek frekanslı radyo dalgalarının bir özelliği olarak dalgalar sadece bir doğru istikametinde yayıldıkları ve önlerindeki dağlar, tepeler ve büyük binalar gibi engelleri aşamadıklarından bu gibi postaların daha çok arazisi düzlük memleketlerde kullanılması ve yine de sık sık verici röle postalarının serpiştirilmesinde zaruret vardır. Mamafih frekans modülasyonlu olan alıcılar, amplitüd modülasyonlu dalgalardan ibaret olan, suni ve tabii parazitleri almadıkları için dinlemenin temizliği, daha geniş bir frekans bandım nakletmek kabil olduğu için sesin daha berrak ve aslına daha yakın şekilde duyulması, böylece "HİFİ" high fidelity denilen tipte müzik yayınlarının yapılabilmesi imkan dahilindedir.

Herhalde "İl radyolarınıın kurulmasını, frekans modülasyonuna ve ileride televizyona gidebilmek için atılması gerekli adımlardan ilki olarak memnunlukla karşılamak gerektir.

K A D I N

Moda

Gençkız gözüyle

Gençkızın giyimi, hayatında rol oynıyacak kadar önemli olabilir. Çünkü gençkız, giyimiyle etrafında lir tesir bırakır ve kendisi de bu tesirin altındadır. Giyimi, gençkızın kişiliğinin olgunlaşmasında bile rol oynıyacaktır. Annelerle gençkızlar, hatta küçük gençkızlar arasında giyim, çoğu zaman ilk anlaşmazlık vesilesidir. Gençkızlığa yönelirken çocuklar ekseri daha büyük gençkızların etkisi altında kalırlar. Gerek hal ve hareketleriyle, gerekse giyimleri ve meraklarile mahallenin en göze çarpan, bazen en acayip, fakat en modern saydıkları kızını taklide heveslenirler. Abuk sabuk bir gençkız modası onlar için çekicidir. Hele annenin tavsiye ettiği veya kendilerini tatbike mecbur bıraktığı klasik giyim sekli, gençkızlar için gülünç bir eski zaman modasıdır. Annelerin bu bakımdan piyasayı tutan gençlik modasından haberdar, olmaları şarttır. Böylece, hem çocuğun itimadını kazanırlar, hem de kolaylıkla iyi bir giyim metodunu onlara aşılamış olurlar.

Twist havası

Gençkızlarda bu yıl twist modası hâkimdir. Bu, dansı kolaylaştıran bir rahat kıyafettir ama, dansla hiç ilgisi olmayanlar da çoktan bunu benimsemişlerdir. Twist modasına en uygun kıyafet, etek üstüne düşen rahat ve bol bir sveterle, pli kaşelerle zenginlik kazanan düz bir etektir. Gençkız uzun zincir kolyesini bazen boynuna dolamakta, bazen aynı zincirle gevşek bir şekilde belini bağlayıp, belini göstermektedir. Twist kıyafetiyle kare burunlu ve oldukça kısa topuklu ayakkabı modadır. Topuklar tahtadan veya değişik maddelerden yapılmaktadır.

Gençkızlar umumi moda hatlarına tâbi olmakla beraber, bu yıl kendilerine has bazı yenilikler yapmaktan zevk duyacaklardır. Onlar anneleri, hatta ablaları gibi giyinmekten hoşlanmazlar. Onları yenilik isteklerinde rahat bırakmak, fakat acayiplikleri önlemek lâzımdır. Bu yıl gençkızlarda yelek çok tutunacaktır. Hafif bir kloş eteğin üzerine aynı kumaştan yapılmış uzun kollu bir yelek, gençkıza şık bir sokak kıyafeti kazandıracaktı?. Bu yeleklerin önü çoğu zaman birbirine kavuşmamakta ve bir zincirle birbirine raptedilmektedir. Kravatlı bluzlar, yandan cepli etekler, vücuda yakın tok kumaşlardan yapılmış balerolar, pliseli kruvaze açık yakalar, bir fiyonkla süslü yuvarlak dekolteler, eteğin üstüne düşürülen ve aynı zamanda bir ceket gibi sokakta giyilebilen kısa kollu marinyer bluzlar çok revaçtadır. Genç kızın mantosu hafif, düz iddiasız ve el çantası küçükçe olmalıdır. Gençkız, eldiven giymeye küçük yaştan alıştırılmalıdır. Gençkız vücuduna yakıştırmak şartiyle, orijinal olmaktan sakınmamalıdır. Ona giyimde cesaret, fakat aynı zamanda bilgi lâzımdır.

Twist modası
"Benimle oynar mısın?"

Dekorasyon

Modern resmin kullanılışı

İnce yapık, gri elbiseli, orta boylu adam, salonu dolduran dinleyicileri selâmladı ve elindeki kâğıtlara bakarak konuşmaya başladı:

"— Moda giyimde, eğlencede nasıl kendisini gösterirse, aynı şekilde ev dekorasyonunda da etkisini gösterir. Allahtan, ev dekorasyonunda moda, kadın kıyafetlerinde, rock and roll veya twist dansında olduğu gibi çabuk değişmemektedir. Yoksa çok pahalıya mal olurdu. Dekorasyonda moda çok daha ağır bir tempo ile değişmektedir. Resim, işte bu dekorasyonda, bugün belki her zamandan önemli bir rol oynamaktadır. Resim evin diğer eşyalarına uymalı, aykırı kalmamalıdır,"

Gri elbiseli adam elindeki kâğıtlara dikkatle eğildi. Biraz sonra gösterilecek projeksiyon hazırlığı olarak perdeler kapatılmış, oda karartılmıştı. Olay bitirdiğimiz haftanın içinde birgün, Türk - Amerikan Kadınları Kültür Derneği Başkanı Beraet Rendanın evinde geçiyordu. Ressam Cemil Eren, üyelere o gün ev dekorasyonunda modern resmin kullanılışım anlatan bir konuşma yapıyordu. Cemil Eren özel-

İlkle öz türkçe kelimeler üzerinde durarak, ağır ağır konuşmasına devam etti:

"— Japonyada resim, kumaşlara yapılır. Görmek istiyen açar, resme bakar. Fakat dünyanın diğer yerlerinde bu böyle değildir. Resim duvara asılır ve seyredilir. Böylece resmin dekorasyona uyması da ön plâna gelmiş olur. Bu bakımdan resmi ikiye ayırmak mümkündür.

1— Salt resim: Resmi sever, alırsınız. Nasıl, sevdiğiniz bir plâğı seçerseniz, resmi de ayni duygularla istemişsinizdir. Yalnız, eve gider gitmez ona uygun bir yer bulmak meselesi ön plâna çıkacaktır. Böyle, resim için resim aldığınız zaman eşyalarınızı, çevreyi yavaş yavaş ona uydurmanız gerekecektir. Bunun için resme duvar düşünmek tâbirini kullanabiliriz.

2 — Dekoratif resim: Bir de duvara göre resim düşünmek durumu vardır. Eşyalar alınmış, perdeler, teferruat bu eşyaya uydurulmuştur. Ama duvarlar boştur. Bu durumda ressam gelir ve eşyalara, duvara, yere göre resim yapar. İşte buna dekoratif resim denir. Dekoratif resmin, Türklerde, çok eski bir geçmişi vardır. Camilerimiz, itinalı evlerin tavanları eskiden süslemeler ve motiflerle zenginleştirilirdi. Bu tezyini sanat bugünün zevkine göre geometrik yüzeyler halinde devam etmektedir, yâni bugünün dekorasyonunda geometrik hatlar motiflerin yerini almıştır. Geometrik yüzeylerin yanında bugün çok tutunan iki dekoratif tarz daha vardır: Enformel ve taşist... Enformel, şekilsiz tarzdır. Taşist ise, lekeler şeklinde bir başka tarzdır. Dekoratif resimde, resmin hangi odaya konulacağı da Önemle üzerinde durulacak bir konudur. Çünkü odanın ne için kullanıldığı renk seçimi bakımından düşünülecek, renklerin psikolojik etkileri böylece dikkatten kaçmamış olacaktır. Meselâ yeşil dinlendiricidir, yatak odasında kullanılabilir. Kırmızı uyarıcı renktir, hasta odası için seçilmemelidir.

Asıl mesele

"— Görülüyor ki dekoratif resmi eve uydurmak salt resimi, eve uydurmaktan kolaydır. Duvara astığınız resim hem şekil ve tarz, hem de renk bakımından diğer eşyalarla ahenk halinde olmalıdır. Bunu zamanla uydurmak mümkündür. Resim kıymetli bir mücevher gibi ele alınır ve çevresi ona göre değiştirilir. Yalnız, resim ile eşya arasında bazı ortak bağlar bulmak ve meseleyi daha kolayca halletmek te mümkündür. Resim ile eşya arasında an önemli bağ, çerçevedir. Çerçeve, resmi etrafına bağlıyabilir veya aksine, etraftan ayırır. Tarz bakmamdan, çerçeve kendi tarzına uygun birkaç parça eşya ile derhal odaya uyar. Çerçevenin biçimine uygun bir eşya da çerçeveyi derhal odaya intibak ettirebilir. Meselâ, kare biçimli bir çerçevenin önüne kare biçimli bir masa koyacak olursak oda ile resim arasında bir bağlantı kurmuş oluruz. Renk bakımından çerçevenin rengi, resimle ilgili olmalıdır. Ekseri gri renkteki çerçeveler, resimlere uyan çerçevelerdir. Ama, gri renk her resme gider diye bir kaide yoktur. En iyisi, denemektir. Bugün birçok soyut resimler çerçevesiz kullanılmaktadır. Bunun yanında, bir ince çıta, bir bandla asılan resimler veya esaslı çerçeve istiyen resimler de vardır. Klâsik çerçeveleri klâsik resimler içi kullanmak gerekir. Fakat bugün bazen tam aksi de yapılmakta, meselâ modem eşyalı bir eve klâsik bir resim asabilmek için sade bir çerçeve yapıp eşya ile bağlantı aranmakta veya klâsik eşyası bulunan bir evde modern bir resim, oldukça klâsik bir çerçeve ile kullanılmaktadır. Resimdeki renkler, tarz ve biçim ne olursa olsun, eşyalarda tekrar edilerek te, oda ile resim arasında bir bağlantı kurulabilir. Eşya renkleri resimdeki renklere uydurulursa, tarz ne olursa olsun, bir bağlantı kurulmuş olunur.

Işık

"— Az ışıkta güzel duran resmi odanın loş bir köşesine, bol ışık isteyen resmi ışıklı bir yere asmak şarttır. Bu bakımdan aynı yerlerin gündüz ve gece ışık durumlarım iyice tetkik etmek lâzımdır. Gündüz bol ışıklı olduğu halde, gece loş kalan bir köşeyi, resmin üst kısmına konulan bir ışıkla özel surette aydınlatmak mümkündür. Bu, resmin meydana çıkmasını, kıymetlenmesini sağlıyacak, ayrıca odanın ışıklanmasında da çok dekoratif bir rol oynayacaktır. Bu yapılmazsa, odanın ışıklarını, resimleri düşünerek baştan âyarlamak gerekir."

Cemil Eren, sözlerini modern resmi anlatarak bitirdi.

C E M İ Y E T

Biri sordu :

"— Yahu, ismi duyulmuyor. Altemur Kılıç ne oldu?. Neyle meşgul?.."

Başka biri cevap verdi :

"— Yeni vazifelerini saklamakla meşgul..."

Saklanacak şey yok ki... Galiba Kılıçın üç adet vazifesi var. Biri, Amerikalılarda, biri, Turizm Bankasında, biri de Anadolu Ajansında, İdare Meclisinde...

Siz bir kere Nejat Eczacıbaşıya sorun, kaç yerde "takıntısı" var? Bir kere Kâzım Taşkentten sual edin, kaç yerde "uğrak vazife"si var? Zavallı Altemurun y a r ı m düzinenin ya--sı sayıda meşgalesiyle uğraşacağınıza...

Yakında Türkiyede, şimdiye kadar yapılmamış bir yenilik ortaya çıkacak: Hani, Fransada şansoniyeler vardır... Ters giden işlerden ilham alarak nükteli nükteli şarkılar söylerler...

Genç bir gitarist ve bir hanım bir olup, bizde şansoniye geleneğini kuracaklar... Tabiî onlar ters giden şeylerden bahsetmiyecek, yok soğan, yok sarmısak, şalgam gibi "sağlamlıklar"dan ilham alacaklar...

Gitarist, tanınmış bir politikacının oğlu... Hanım... Onun kim olduğunu yakında görürsünüz!...

Hayat dolu bir insandı. Fabrikadan çıkma cinsten değildi. Herşeyi kendine hastı. Konuşması, gülmesi, gitar çalması, şarkı söylemesi... Gepgenç olmasına rağmen, iki gelinlik kızı vardı. Sahiden 16'sında evlenmiş, sahiden ilk çocuğunu 17 sinde kucağına almıştı-.

Saliha Cemil Conktan bahsediliyor... Eski Ticaret Müsteşarının hanımından... Ortanca kul Nuranı nişanlamıştı ve beraber İstanbula gitmişlerdi. Boğazda kayan ve sert frenlenen bir otomobil, can havliyle açılan bir kapı ve ani bir ölüm... Ölümün anisi giden için güzel ama kalan için feci!..

"Nerdeyse İngiltere Kraliçesine "sen" ve "Elizabethçi'ğim" diye hitabedecek durumda ve üslûpta olan gazeteci Çetin Altan, beğendiği yazarları sayıyordu... Sayma çabuk bitti. Zaten, üç isim arasında döndü dolaştı. Biri şu müşahedede bulundu:

"— Saydıkları ya kendisini taklit edenler, ya da gölgeliyemiyenler..." Taklit edenleri anladık... Gölgeliyen?... İmkânı mı var?...

Politikacılıktan klüpçülüğe... Bu, Zeyyad Ebuziyanın yaptığı... Zeyyad Ebuziya İstanbulda yeni bir gece Klübü açtı. Adı, "Yes"mi "Diskotek" mi, öyle bir şey... Klüp harıl harıl işliyor. Zeyyad Ebuziya politikada kalsaydı, YTP. nin kurucuları arasındaydı, o partide kalacaktı. Eh, orada o kadar "harıl harıl"lık yok, herkesin gördüğü gibi... Politikacılar klüpçülüğe sapıyorlar. Gönül isterdi ki klüpçüler de politikacılığa sapsınlar... Aralarında insan psikolojisini bilen, doğuştan teşkilâtçı "batmaz çıkar" cinsinden öyleleri var ki!.. İsteseler "şahane" parti kurabilirlerdi!..

Françoise Arnoull

Bilete hücum!

Gözde bir fransız yaldızı daha Ankaraya geliyor. Bu sefer gelen, Françoise Amoull. Ama artist, film gösterisi dolayısıyla Türkiyeye iltifat etmiyor, Ankara gazetecilerinin Basın Balosuna davetli.

Françoise Arnoull'un gelişi duyulur duyulmaz zaten mahdut sayıdaki balo biletlerine tehacüm bir arttı, bir arttı ki...

Şimdiye kadar iki türlü paşa biliniyordu. Birincisi, askerî paşa... Onu bilmiyen yok... İkincisi, Osmanlı paşaları, Hani, bir asalet Unvanı gibi padişah tarafından ihsan edilen paşalık...

Bir de Bektaşilerde "paşalık" varmış... "Çelebi efendiler"in meşru olmıyan çocukları da bu unvanı taşırlarmış. Türkiyede böyle 200'ün üstünde Çelebi Paşası varmış... Biliyor muydunuz?...

S A N A T

Haberler

Önemli bir sanat gösterisi

Fransız Kültür Merkezi ile İtalyan Kültür Heyetinin birlikte düzenledikleri ve 10 Mart ila 31 Mart arasında gösterilecek olan sekiz filmlik gösteri şimdiden Ankaradaki sanat çevrelerinde yakın bir ilgiyle karşılanmıştır.

"İtalyan Neo-realiami" ile "Lirinizden realiteye Fransız filmi"ni tanıtmak amacını güden gösteride yer alacak filmler şunlardır: 19 Mart pazartesi günü Vittorio de Sica'nın "Miracolo A Milano"su, 20 Mart salı günü Alberto Lattuada'nın "II Muüne Del Fo"su, 22 Mart perşembe günü Federioo Fellini'nin "I Vitelloni"si, 23 Mart cuma günüLuciano Emmer'in "Le Ragazze Di Pıazza Di Spagna"sı, 26 Mart pazartesi günü Avel Gancenin "Napoleon"u, 27 Mart salı günü Marcel Carne'nin "Hotel Du Nord"u, 30 Mart cuma günü Rene Clement'in "Les Maudıts"i, 31 Mart cumartesi günü de Marcel Carne'nin "Les Vısıteurs Du Soır"ı gösterilecektir. Gösteriler saat 21'de yapılacaktır. Biletler Fransız Kültür Merkezi ile İtalyan Kültür Heyetinden sağlanmaktadır.

Bu film gösterisinin İtalyan "Neo-realizmi" ile Fransız filmciliğinde "lirizmden realiteye" geçişi, seçkin örneklerden izlemek gibi az bulunur bir imkân sağladığını belirtmek yerinde olur.

Lorca'nın şiirleri

Ünlü İspanyol ozanı Federioo Garcia Lorca'nın ülkemizde de yaygın bir ünü vardır. Lorca, yabancı ozanlar içinde en çok bilinen, sevilen bir sanatçı olmuştur. Çeşitli çevirmenlerimiz Lorca'nın şiirlerini türkçeye kazandırmışlaradır. Bugünlerde Lorca'nın 57 şiirini bir araya getiren V€ içinde Gregorio Frieto'nun yaptığı Lorca portresi de bulunan güzel bir kitap yayınlandı. Bu sefer Lorca'nın şiirlerini ozan Sabrı Altınel çevirmiş. Altınelin güç beğenir, titiz, kılı kırk yaran bir sanatçı olduğunu bilmek Lorca'nın "Seçme Şiirler"ine daha ilk bakışta güven beslenmesini sağlıyor. Şiirlerin türkçe söylenişleri gerçekten çok başarılıdır. Türkçeyi iyi bilen, güçlü bir ozanın kaleminden Lorca'nın şiirlerini okumak, bu imkânı bulabilmek, doğrusu az mutluluk değildir. Kitabın fiatı 5 liradır.

Aşık Veysel Gecesi

Ünlü Halk Ozanımız Aşık Veysel için Cumhurbaşkanı Gürselin koruyuculuğunda düzenlenen gece, geride bıraktığımı» haftanın sonunda Büyük Sinemada yapıldı.

Aşık Veyselin de katıldığı, gecede Devlet Tiyatrosu sanatçıları ozanın seçilmiş şiirlerini okudular. Aşık hem çaldı, hem söyledi. Ankara Radyosunun Yurttan Sesler ekibi de geceye katıldı.

Yağmurlu havalarda

Meydan Sahnesinin düzenlediği Tiyatro Kursları devam ediyor. Bundan kısa bir süre önce kurs dersleri arasına bir de "inşad" dersi kondu. Dersi M. Sunullah Arısoy veriyor. Arısoy, ilk derste genel bir konuşma yaptı. Şiirin önemini, kişi hayatındaki, toplum hayatındaki yerini belirtti. Yeni şiirimiza üzerinde kısaca durdu, "İnşad sanatı"nın gerekliliğine değindi. Sonunda da, kurs öğrencilerine, bir deneme yapmış olmak için bir zoru sordu: "En beğendiğiniz yaşayan üç Türk ozanı kimdir?" Aldığı cevaplar çok ilgi çekiciydi. Kursa devam eden öğrencilerden bir genç :

"— Ben, en çok ömer Lütfi Köseoğlunun şiirlerini severim. Siz belki de bilmezsiniz onu, ama çok güzel şiirleri var" dedi.

Bir hanım öğrencinin cevabı da şu oldu :

"— Valla, ben yeni şiiri pek sevmem."

Arısoy, dudaklarını ısırdı, gülümsemeye çalışarak :

"— Güzel! Bu yargıya varmak için herhalde yeni şiirin temsilcilerini okumuşsunuzdur, incelemişsinizdir. Sonra, şimdi bilmediğimiz nedenlerden dolayı yeni şiiri sevmemişsinizdir. Acaba kimleri okudunuz? Bu sevmemeye nasıl vardınız?" dedi.

Hanım öğrenci, başını şöyle bir geriye atıp saçlarını yelpazeledi, dudağını büküp konuştu :'

"— Ben şair isimlerine dikkat etmem. Benim için şair değil, şiir önemlidir!"

Arısoy, mendilini çıkarıp terini sildi. Köşede oturan bir gencin parmak kaldırdığını gördü. Güçlükle :

"— Buyurun" dedi.

Genç te sevdiklerini söylemek istiyordu. Söyledi.

"— Ben, efendim, en çok Faruk Nafize hayranımdır. Ama **yeni** şiiri de bilirim. Meselâ Bekir **Sıtkı Erdo**ğanı severim, Bedri Rahmiyi de beğenirini. Bu iki şair aynı havada şiir yazarlar, çünkü."

Arısoyun gözleri yuvalarından uğramış gibiydi. Ama dersteydi. Ne yapabilirdi **ki?**

"— Evet" dedi, "Bekir **Sıtkı** Erdoğan da, Bedri Rahmi de aynı havada şiir yazarlar. Yâni yağmurlu havalarda, demek istiyorsunuz!"

Âşık Veysel

Baştan ayağa göz

Konserler

Ankara

Geride bıraktığımız hafta Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının mutad konseri olağanüstü bir ilgi görmüş, biletler konserden iki gün önce satılıp bitmişti. İlginin sebebi o hafta orkestrayı Cemal Reşid Reyin idare etmesi ve konsere Suna Kanın solist olarak katılmasıydı. O gece Rossini'nin "Cezayirde bir İtalyan Kadını" uvertürü, Mozart'ın Re Majör Dördüncü Senfonisi, De Falla'nın "Sihirbaz Aşk" balesinden seçmeler ve Çaykovskinin Beşinci Senfonisi çalındı. Cemal Reşid Rey iyi bir müzisyendi ve duygulu icralar çıkarıyordu. Hattâ aşırı derecede duygulu olduğu ve bu yüzden bütün eserlerin üzerine mübalâğalı ışıklar düşürdüğü bile söylenebilirdi. Heyecanlı, taşkın, kabına sığmayan bir yorum Çaykovskinin Beşinci Senfonisinde göze batmıyordu ama Rossini'de müziğe ağırlık veriyordu, akışı engelliyordu. Herşeye rağmen Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Cemal Reşid Reyin yönetimi altında son ayların en derlitoplu, en başarılı icralarından birini çıkarmıştı. O gece viyonolist Suna Kan da iyi bir Mozart dinletti. Vakıa konçertonun birinci kısmı hem entonasyon, hem yorum yönünden fazla güven verici değildi. Oturmamış görünüyordu ve Suna Kanın çerçevesinden aşağıya düşüyordu ama orta kısımla Rondo, gerçekten kusursuz çalındı. Suna Kan muhakkak ki sıcak ve duygulu tonuyla, rahat tekniğiyle müzikal icrasiyle dünyanın her yerinde ilgi toplayacak bir kemancıydı.

Az gittik, uz gittik...

Faruk GÜVENÇ

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası içinden 20 kişilik bir topluluk, Nisanın ilk haftasında Doğu Anadoluda bir konser gezisine çıkacaktır. Çoksesin bir iki şehirdeki mutlu azınlığın tekelinden çıkıp halkın ayağına götürülmesi sevinilecek bir olay; ama sadece Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının olağanüstü gayretiyle ne gibi bir sonuca ulaşabiliriz? Bölge Konserleri büyük bir ilgi görmektedir, şüphesiz faydalı da olmaktadır; fakat nekadar çırpınırsanız çırpının, çölün ortasında bir kova suyla kavak yetiştiremezsiniz. Eğer Türkiye yıllardan beri sözü edilen kültür seferberliği gerçekten yapılacaksa, yüzümüzü samimi olarak Batıya çevirmişsek müziğe gereken önemi vermiye, müzik alanındaki kalkınmayı bir merkezden plânlamıya mecburuz. İleri yürüyüşte Konservatuvarlar, okullar, besteciler, icracılar, opera, orkestra, bando gibi bütün müzik kurumları ve radyolar elele tutuşmak, uygun adımla yürümek zorundadır. Meseleleri kökünden ele almazsak, bir ayağımız ileriye, öbür ayağımız geriye çekerse Türkiye ortaçağ karanlığından kolay kolay kurtulamaz.

Evvelâ yüzümüzü cahil çalgıcılar fabrikası Devlet Konservatuvarına çevirelim. Bu kurumda yıllardan beri Form Bilgisi, Çalgı Bilgisi, Armoni - Kontrpuan - Kompozisyon, Müzik Tarihi gibi ana dersler okutulur. Bu derslerin tek bir kitabı var mıdır; kitaptan geçtik, çoğaltılmış ders notları bulabilir misiniz? Eğer önümüzdeki yıl Devlet Konservatuarı Yasası çıkarsa birçok öğretmen "profesör" olacaktır. Bu yasaya profesörlerin belirli bir süre içinde kitap yazma mecburiyeti mutlaka konmalıdır; istim gelsin de, zararı yok arkadan gelsin. Ben Türkiyede, sanatın Rusyadaki gibi güdümlü olmasına taraftar değilim; ama Devlet, bestecileri, icracıları korumak zorundadır. Çoksesi halkın ayağına götürürken ulusal müziğimizden faydalanmak, bölge konserlerinde folklor temeli üzerine oturmuş kolay anlaşılır eserlere geniş yer vermek elbet de faydalı olacaktır. Bu çeşit eserlerin ve her çeşit eserlerin bestecilerden satın alınması, devlet solistlerine, devlet orkestralarına çaldırılması şarttır. "Devlet Solistleri" dedim; ama Türkiyede yok böyle birşey. Bu Devlet, olağanüstü istidatla çocuklarını Avrupaya gönderir, yetiştirir, sonra aç bırakır. Bir Suna Kanın, bir Ayla Erduranın eline Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının üye kadrosundan ayda binbeşyüz lira geçtiğini bilir misiniz? Ötede Amerikalı şefe onyedibin, Belçikalı keman öğretmenine beşbin lira öderiz. Dünya çapındaki solistlerimiz için Milli Eğitim Bakanlığına bağlı kadrolar açmak ve bu solistlerin yurt içindeki, yurt dışındaki konserlerini programa bağlamak şarttır. Bol para vereceksiniz, sonra iş istiyeceksiniz.

Okullardaki müzik eğitimini kökünden değiştirerek nazarî plândan kurtarmak, Türkiyenin bütün illerini ve ilçelerini küçük müzik topluluklarıyla, solistlerle taramak, nota ve kitap basımına, çalgı yapımına önem vermek, sözün kısası, memleket yüzeyinde büyük bir kültür seferberliğine girişmek zorundayız. Eğer çoksesin Türkiyeye yayılması için sadece Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının bölge konserlerinden medet umuyorsak çocuklarımız da, çocuklarımızın çocukları da saçlarını bu yolda ağartacak demektir. Bakalım Türkiye pehlivanların memleketi olmaktan ne zaman kurtulacak, bakalım kafalarımızı ne zaman değiştireceğiz?

Sanatçılar

Bir tâyin

Geçen ay içinde uzun zamandan beri ağızdan ağıza dolaşan bir hikaye sonuca bağlandı ve Türikiyenin geleceği hakkında iyimser düşüncelere kapılmış vatandaşların nekadar saf kişiler olduğunu yeniden ispatladı. Aylardan beri sözü edilen hikâye şuydu: Nüfuslu birinin piyano çalan bir kışı vardı. Bu kız bir yandan da besteler yapar ve dostları sayesinde yurt dışında konserler verirdi, filinde kıyı köşe münekkidlerinin pek çok methiyesi bulunan bu piyanist Türkiyede de konserler vermiş ve o zaman ciddiye alınacak bir sanatçı olmadığı anlaşılmıştı. Ne sağlam bir tekniği vardı, ne iyi bir besteciydi, ne de kendisine müzisyen denebilirdi. Ama nüfuzlu akrabası, bu istidatsız genç kısın Devlet tarafından mutlaka maaşa bağlanmasını istiyordu ve gözüne Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının kadrolarından birini kestirmişti. Madem ki Suna Kan ile Ayla Erduran bu müesseseden para alıyordu, onlardan hiç de aşağı kalmayan piyanist kızımız da korunmalıydı. Nüfuslu dost ile sağduyu aylarca çekişti ve sonunda pazarlığa girişti. Vakıa piyaniste orkestra üyeliği verilemezdi ama orkestra kadrolarına dokunmamak şartiyle başka şeyler düşünülebilirdi. Nitekim en sonunda istidatsız piyaniste "D" cetvelinden bir kadro bulundu ve maaş bağlandı. Bu kadrolarda orkestranın müstahdemleri bulunuyordu ve iltimaslı piyaniste konser programı satıtınlmayacağına, yer süpürttürülemiyeceğine, piyano da çaldırtılamayacağına göre havadan para verilecekti. Böylelikle çilekeş Türk vatandaşları ödedikleri vergilerle bir nüfuzlu kişinin akrabasını daha beslemiş oluyorlardı.

S İ N E M A

Filmler

"Çifte Tehlike"

Rejisör Andre De Toth'un filmi "Man on a String . Çifte Tehlike"ye konu edinilen Boris Morros'un casusluk serüvenleri, bir bakıma Reader's Digest dergisinde benzerlerine pek sık rastlanan gerçek casusluk olaylarından alınmıştır. Üstelik, anlatılanlara ve yaşanılana da elden geldiğince bağlılık gösterme zorunluluğu, hem senaryocuların, hem de rejisörün iki ayağını bir pabuca sokmuştur. Kitaba bağlılık yüzünden artık günümüz sinemasında hiç rastlanmayan bir çeşit "iç spikeri!" anlatım, normal olarak akışı bozuyor ve köstekliyor.

Hikayenin kahramanı Boris Mitrov - Ernest Borgnine- iki tarafa da casusluk yapmaktadır. Yani hem A.B.D. adına, hem Rusya adına. Bu, başlangıçta tek taraflı bir oluşken, A . B . D . nin Milli Güvenlik ajanlarının duruma karışmalarından ötürü Mitrov, hu defa da Rusya ile birlikte A. B. D. ne de casusluk yapmaya başlıyor. Mitrov'un hu çeşit iki yüzlü casusluk yapması, keskin zekalı oluşundan çok olayların öylesine bir yönde gelişip yaygınlaşmasındandır. Ruslar babasını koz olarak kullanıyorlar. Rus asıllı olan Mitrov Amerikaya göçmüş, fakat ailesi Rusyada kalmıştır. Ruslar bundan son derece yararlanmasını biliyorlar. Mitrov da hu zorunluluk karşısında "zoraki" bir casus kesiliyor. Fakat bu, filmde iyice belirtilmemiştir. Mitrov gerçekten bu işin ustası mıdır, yoksa zorlama bir casus mudur?

André De Toth da işin derinine inmeden elindeki usta oyuncusu Borgnine'ı ve hikayesini oluruna bırakmış, kendi kendine yürümektedir. Çok sıkışıklığı saman da iç spiker imdada yetişip, açıklamalara girişmektedir.

Bu çeşit bir başka casusluk hikâyesini "Two Headed Spy-İki Yüzlü Casus" filminde de işleyen De Toth, başarı çizgisine "Çifte Tehlike" ile pek varamamaktadır. "İki Yüzlü Casus'un baş oyuncusu Jack Hawkins, savaş içinde Alman ordusunun en önemli subaylarından birini oynuyor ve müttefikler adına Alman ordusunu türlü yanlış yollara götürüyordu. "İki Yüzlü Casus"un ne dereceye kadar gerçek olduğu belli değildir. Oysa, Boris Morros'un hikâyesi olan "Man o a String-Çifte Tehlike" gerçek bir hikâyeyi aksettirmektedir. Bu gerçeklik, birçok yerlerde rejisör De Toht'u engellemektedir. Bu tür filmlere şart olan gerilim "Çifte Tehlike"de hiç yoktur. Yalnız karşılıklı casusluk oyunları vardır ki, onlar da gereği kadar altının çizilmemiş olması yüzünden yarım ve eksik bırakılmışlardır.

Boris Morros'un hikâyesi ve başından geçenler aslında çok ilgi çekici serüvenlerdir. Ayrıca rejisör De Toth'un elinde de her türlü kalıba büyük bir rahatlıkla girebilecek nitelikte oyuncusu Ernest Borgnine vardır. Fakat De Toth bunlardan gereği kadar yararlanabilecek kabiliyette bir rejisör olmadığından, "Çifte Tehlike" sıra filmi olmaktan öteye geçmiyor.

Borgnine "Çifte Tehlike"de
Bir oyuncu harcanıyor

"Mesut Yıldönümü"

Yurdumuzda daha çok Joan Crawford filmlerinin rejisörü olarak tanınan David Miller'in yeni filmi "Happy Anniversary-Mesut Yıldönümü", bir komedidir. Üstelik de bir tiyatro adaptasyonu. Böylece David Millerin, "Mesut Yıldönümü" ile hem komedi türünde, hem de tiyatro adaptasyonunda kendini denediği görülmektedir. Rejisörün Joan Crawford filmleri, genellikle "Buspence"i işleyen, teknik yapıları sağlam ve çoğunlukla Hollywood'un orta kuşak rejisörlerinden Robert Aldrich veya Robert Wise tipi bir dinamizm taşıtan filmlerdir.

"Mesut Yıldönümü", bütünüyle evlilik müessesesini ele almakta ve bir fantezi havasında işlemektedir. Onüç yıllık evli ve mutluluk içindeki bir ailenin hikâyesinde baş kahramanlar David Niven -koca- ve Mitzi Gaynor-karısı-dur. Olaya, evliliklerinin yıldönümü günü başlanmaktadır. Koca Niven, biraz bağnaz, fakat karısını seven, çocuklarına ve evine

D. Niven ve M. Gaynor "Mesut Yıldönümü"nde
Evlilik güzel Şeydir!

bağlı bir kişidir. O gün de evine erken geliyor. Yıldönümü gününü bütün iç ve dış çevre önemsemektedir. Kayınpeder ile kayınvalide de yemeğe davetlidirler. Bu arada Niven'in ortağı da çok zengin, ama dört kocadan boşanmış bir kadını -Monique Van Vooren- kendisiyle evlenmeye kandırma yollarını aramaktadır. Az Parisli ve az da hafif meşrep bu zengin kadın ile geçkin bekâr ortağın serüvenleri, Niven ve Gaynor'lu evliliğe zıt bir paralellik sağlıyor.

Bağnaz Niven'e-bağnazlığı da televizyona karşı anlaşılmaz bir karşı koyuıştan gelmektedir- kayınpeder bir televizyon armağan ediyor. Ziyafetin büyük bir mutluluk içinde bittiği bir anda, Niven, onüç yıldanberi saklı kalmış bir sırrı -küçük ve masumane- açıklıyor. Buna göre, Niven ile Gaynor ondört yıldanberi karı-koca sayılmaktaymışlar. Resmi evlenmelerinden bir yıl öncesi birbirlerinin olmuşlar. Bu açıklama, kayınpederle kayınvalideyi müthiş öfkelendiriyor. Kızıyorlar, bağırıp çağırıyorlar ve derhal kalkıp gidiyorlar. Niven, boş yere ortalığı yatıştırmaya çalışıyor: Evlenmişler ya, onüç yıldan bu yana da mutluluk içinde yaşıyorlar ya, önemli, olan bu değil midir? Kimseye dinletemiyor... Üstelik çocukları da huzursuzlaşıyorlar. Ana ve baba sebepsiz tartışmalara girişiyorlar, yok yere birbirlerini hırpalıyorlar. Evin tadı tuzu kalmıyor. Niven, hırsını televizyonu kırmakla almaya kalkışıyor. Yine de yatışmıyor. O zaman bütün bağları koparmaya kararlı, evden çıkıp gidiyor.

"Aşk, aşk! Sen herşeye kaadirsin!" Bu, oyunun aşağı yukarı birinci perdesidir. İkinci perde kırgınlığın önlenmesi ve araya başka başka esprilerin katıştırılmasıyla daha da renklendirilmeye çalışılacaktır.

Ana ve baba bunun gerçekte bir suç olmadığını, çocuklarının mutluluğunu böyle sudan bir sebeple bozmanın yersizliğini anlıyorlar ve dönüyorlar. Fakat iş işten geçmiştir. Niven, ortalıklarda yoktur. Ortağı işe karışıp, Niven'i şehirde kıyı bucak aramaya çıkıyor.

Üçüncü ve son perde ise, iki perde boyunca atılan düğümlerin çözülmesi ve "son"un tatlıya bağlanması üzerine kurulmuştur. Niven evine dönüyor, fakat karısı inatla, bunca manasızlığa ayak diriyor ve o da kocasının dönmesiyle gitmeye kalkışıyor, Bereket, yeni ve üçüncü çocuğun gelmesi haberiyle bu kararından cayıyor ve kalıyor. Yuvanın mutluluğu artık yine eskisi gibi devam edecektir.

Rejisör Miller, oyun ve senaryo yazarları Joseph Fields ve Jerome Chodorov'un bu bir çeşit evliliğe övgüsünü, filminde dallandırıp budaklandırıyor. Bunun için de gerekli olan fantezi havası, "Mesut Yıldönümü" nde bol bol bulunabiliyor.

Sinema olarak Miller, seyirciye filminin tiyatro "kokmaması" için elinden geleni yapıyor. Sürekli bir hareket halinde olan kamerasını olayın içine kadar götürüyor. Bir üçüncü, dördüncü kişi niteliğine vardırıyor. "Mesut Yıldönümü" bu yıl görülenler içinde iyi sayılan komedi filmlerindendir.

TÜRKİYE
VAKIFLAR
Bankasındaki
TASARRUFLARINIZ
sizi
SAADET VE
huzura
KAVUŞTURUR
UĞUR K.